

Česká zemědělská univerzita v Praze

Provozně ekonomická fakulta

Katedra psychologie

Diplomová práce

**Zvyky a tradice v Mexiku jako prvek společenské
sounáležitosti**

Michaela Drozdová

© 2021 ČZU v Praze

ČESKÁ ZEMĚDĚLSKÁ UNIVERZITA V PRAZE

Provozně ekonomická fakulta

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

Bc. Michaela Drozdová

Hospodářská politika a správa
Hospodářská a kulturní studia

Název práce

Zvyky a tradice v Mexiku jako prvek společenské sounáležitosti

Název anglicky

Customs and traditions in Mexico as an element of social belonging

---

Cíle práce

Cílem práce je přiblížit a porozumět tématu mexických tradic a zvyklostí v kontextu společenské sounáležitosti a dát odpovědi na následující výzkumné otázky:

1. Existuje jednotná mexická kultura?
2. Jaké jsou její atributy nebo hlavní prvky?
3. Jaká je míra sounáležitosti v mexické společnosti?
4. Jak se kultura promítá do každodenního života?
5. Jaký vliv má ekonomický sektor na tradice a zvyky v zemi?

Metodika

Práce bude vycházet z odborné literatury a zároveň se zaměří na zjišťování názorů příslušníků v mexické společnosti prostřednictvím strukturovaných rozhovorů. Důraz bude kladen především na kvalitativní metody navazující na sekundární (hlavně statistické) údaje.

Doporučený rozsah práce

70

Klíčová slova

mexické tradice, národní identita, kultura v Mexiku, kvalitativní výzkum, mexická společnost

---

Doporučené zdroje informací

- ERIKSEN, Thomas Hylland. Etnicita a nacionalismus: antropologické perspektivy. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2012. Studijní texty (Sociologické nakladatelství). ISBN 978-80-7419-053-7.
- JEFFREY, M. Vivan los tamales!: la comida y la construcción de la identidad mexicana. Portada . CIESAS. ISBN 9685474001
- LASTRA, Y., SHERZER, J., SHERZER, D. Adoring the Saints : Fiestas in Central Mexico. Austin: University of Texas Press, 2009. ISBN 9780292719804.
- OPATRŇÝ, Josef. Mexiko. Druhé, rozšířené vydání. Praha: Libri, 2016. Stručná historie států. ISBN 978-80-7277-548-4.

Předběžný termín obhajoby

2020/21 LS – PEF

Vedoucí práce

PhDr. Josef Opatrný, CSc.

Garantující pracoviště

Katedra psychologie

Elektronicky schváleno dne 8. 3. 2021

PhDr. Pavla Rymešová, Ph.D.

Vedoucí katedry

Elektronicky schváleno dne 8. 3. 2021

Ing. Martin Pelikán, Ph.D.

Děkan

V Praze dne 30. 03. 2021

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že svou diplomovou práci "Zvyky a tradice v Mexiku jako prvek společenské sounáležitosti" jsem vypracovala samostatně pod vedením vedoucího diplomové práce a s použitím odborné literatury a dalších informačních zdrojů, které jsou citovány v práci a uvedeny v seznamu použitých zdrojů na konci práce. Jako autorka uvedené diplomové práce dále prohlašuji, že jsem v souvislosti s jejím vytvořením neporušila autorská práva třetích osob.

V Praze dne 31. 03. 2021 _____

Poděkování

Ráda bych touto cestou poděkovala panu prof. PhDr. Josefu Opatrnému, CSc. za jeho laskavou pomoc a vedení této diplomové práce. Dále také děkuji všem informátorům, kteří se ochotně účastnili rozhovorů a tím mi umožnili nehlédnout do svých osobních zkušeností a pohledů na mexickou kulturu.

Zvyky a tradice v Mexiku jako prvek společenské sounáležitosti

Abstrakt

Tato diplomová práce se zabývá různými mexickými tradicemi a zvyky v kontextu společenské sounáležitosti s ohledem na každodenní život Mexičanů. Cílem bylo definovat kulturními aspekty v současné mexické společnosti. V první části jsou vymezena teoretická východiska. V práci byly nejprve definovány některé prvky kultury jako je etnicita, jazyk a náboženství. Vlastní výzkum je založen na kvalitativních metodách. Práce vyháží z pohledů 12 mexických informátorů, s kterými byly v rámci výzkumu uskutečněny polostrukturované rozhovory. Sekundární údaje z odborné literatury jsou kombinovány s výpověďmi informátorů.

Jako klíčové prvky mexické nesounáležitosti jsou identifikovány mexické svátky a mexická gastronomie. Také byla popsána interakce ekonomických vlivů, zejména turismu a mexických tradic a dopady na mexickou národní identitu.

Klíčová slova: mexické tradice, národní identita, kultura v Mexiku, kvalitativní výzkum, mexická společnost, denní život

Customs and traditions in Mexico as an element of social belonging

Abstract

This thesis examines various Mexican traditions and customs in the context of social belonging with regard to daily life of Mexicans. The aim was to define cultural aspects in contemporary Mexican society. The first part defines the theoretical basis. In the work, some elements of culture were first defined, such as ethnicity, language and religion. The research itself is based on qualitative methods. The work is based on the views of 12 Mexican informants, with whom semi-structured interviews were conducted within the research. Secondary data from the literature are combined with statements of informants.

Mexican feast days and Mexican gastronomy are identified as key elements of social belonging in Mexico. In the last chapter of research, the interaction between economic influences and national traditions are examined with focus on tourism as an element which can have an impact on Mexican national identity.

Keywords: Mexican traditions, national identity, culture in Mexico, qualitative research, Mexican society, daily life

Obsah

1. Úvod.....	10
2. Cíl práce a metodika	12
3. Literární rešerše	15
4. Teoretická část.....	18
4.1 Národ	18
4.2 Etnicita.....	19
4.3 Národ a etnicita.....	20
4.4 Kultura	21
4.5 Rituál	22
4.6 Sváteční dny	22
4.7 Tradice a folklorní projevy.....	23
5. Vlastní výzkum.....	24
5.1 Exkurz do historie.....	24
5.2 Mexická společnost.....	26
5.2.1 Etnicita v Mexiku.....	26
5.2.2 Jazyk	27
5.2.3 Náboženství.....	30
5.2.4 Nerovnost a sociální mobilita.....	32
5.2.5 Rodina v mexické společnosti.....	36
5.2.6 Jiné atributy společnosti	38
5.3. Mexické svátky a zvyklosti	40
5.3.1 Vánoce	40
5.3.2 Svátek Tří králů.....	41
5.3.3 Den svatého Valentýna	42
5.3.4 Velikonoční svátky.....	43
5.3.5 Den Matek.....	44
5.3.6 Den Nezávislosti	44
5.3.7 Día de los muertos.....	45
5.3.8 Quinceaños.....	51

5.3.9 Sledování Super Bowl.....	53
5.4. Mexická gastronomie	54
5.4.1 Tortilla.....	55
5.4.2 Mole	55
5.4.3 Tequila	57
5.5 Ekonomický vliv na mexické tradice	58
5.5.1 Ekonomika v Mexiku.....	58
5.5.2 Základní charakteristika sektoru turismu Mexika v roce 2019	58
5.5.3 Ekonomický vliv turismu (sektoru „Travel & Tourism“) na ekonomiku Mexika.....	58
5.5.4 Důsledky prudkého ekonomického rozvoje turismu	59
6. Závěr.....	63
7. Zdroje.....	65
8. Seznam obrázků a tabulek	71
8.1 Obrázky	71
8.2 Tabulky.....	71
9. Bibliografie	72
9.1 Informátoři	72
9.2 Abecední řazení zdrojů	72

1. Úvod

Snad žádná jiná země Latinské Ameriky nevyvolává v povědomí lidí tolik předsudků a stereotypních představ jako Spojené státy mexické. Když se řekne Mexiko, hned se lidem vybaví, že Mexičané pijí zásadně tequilu, jedí pouze kukuřičné placky a samozřejmě vždy nosí sombrero. Přílišné zobecnění některých rysů má za následek vznik stereotypů. Jenže zobecňování se v případě Mexika zdaleka netýká jen oblasti stravování a módy. Nedostatečná znalost kultury a některé problémy, kterým Mexiko musí čelit, byly silně zmedializovány a stigmatizovaly celou zemi jako nebezpečnou a zaostalou s příliš vysokou kriminalitou. Mezinárodní média upřela svoji pozornost zejména na témata týkající se drogových kartelů, které dominují na trhu s nelegálními omamnými látkami ve Spojených státech amerických. Ačkoliv je mexická drogová válka skutečným a vážným problémem v zemi, je třeba distancovat se od závěru, že většina mexické populace konflikt omlouvá nebo se ho dokonce účastní. Mexičtí emigranti byli také nespravedlivě spojováni s kriminalitou v USA, přestože neexistují důkazy, které by dokazovaly podobná tvrzení, zaplavující mezinárodní média.

Mediální obraz Mexika obecně přináší velkou dávku negativity, což má za následek zkreslené představy a názory, které se zakládají pouze na nepříznivých informacích o zemi. Mexiko se bezesporu potýká se závažnými problémy, ovšem pozitivní sdělení jsou často médiu vyloučena. Soustředit se pouze na mediálně vyzdvihovaná negativa, znamená ignorovat neskutečné kulturní bohatství, pozoruhodné tradice a jiné atributy země. Na každou zemi by mělo být nahlíženo nezaujatě dle zásad antropologického kulturního relativismu.

Země oplývá bohatou historií. Na území Mexika před příchodem Evropanů již žili původní obyvatelé s rozvinutou kulturou a dlouhou tradicí. Dnešní Mexiko vznikalo na historickém pozadí španělské kolonizace Ameriky. Ovládnutí řady jiných odlišných kultur, dalo vzniknout mexické národnosti stejně jako národu samotnému. Tento proces nebyl bezproblémový a měl za následek řadu významných obětí a dodnes trvajících rozporů. Historický vývoj na území dnešního Mexika přinesl z etického a politického hlediska jistou dávku nerovnosti a nespravedlnosti, která je i po mnoha letech stále patrná. Oproti tomu působí na sjednocené Mexiko řada jednotících vlivů a vnitřních a vnějších faktorů, které formují současnou mexickou společnost.

Tato práce se zabývá mexickou společností, s níž má autorka osobní zkušenost, jelikož se zúčastnila programu Mezinárodní mobility a strávila jeden rok v mexickém hlavním městě Ciudad de México. Celý svůj studijní pobyt bydlela v mexické hostitelské rodině, což jí umožnilo nahlédnout hlouběji do zákulisí každodenního života mexické domácnosti a tím se přiblížit k porozumění komplexity mexické kultury. Trávit čas v rodině byl efektivní způsob,

jak se dozvědět o každodenních situacích a podrobných rozdílech v životním stylu mexických obyvatel v porovnání se způsobem života vlastní země. V rámci rodiny, studia na tamní univerzitě i každodenních postřehů měla autorka příležitost pozorovat (a zároveň se zúčastnit) řady oslav, tradic a zvyklostí, jež jsou charakteristické pro danou zemi. Znalost španělského jazyka umožnila autorce se zapojit naplno do společenského života místních obyvatel a navázat kontakty a přátelství, což bylo přínosem pro objasnění kulturních jevů. Kdo by mohl lépe vysvětlit kulturu a různé zvyky, které v zemi existují, než její vlastní obyvatelé? Pobyt v lokalitě zároveň poskytl námět pro vznik výzkumných otázek této diplomové práce.

Autorka práce se domnívá, že negativní pověst Mexika z velké části zastiňuje neuvěřitelné historické i kulturní bohatství, a v neposlední řadě vede k množství předsudků vůči mexickému obyvatelstvu. Je třeba vymezit se proti povrchovému a jednotvárnému pohledu na cizí kultury. Rozhodnutí o psaní této diplomové práce bylo učiněno na základě observace potřeby objektivní prezentace země v jiném než negativním kontextu.

Diplomová práce je rozdělena na cíl a metodiku práce, kde jsou zmíněny techniky sběru dat i charakteristika výzkumného vzorku, dále na teoretickou a praktickou část práce a závěr. V teoretické části jsou představeny pojmy jako je národ, etnicita, kultura a rituál. Kapitola „Vlastní výzkum“ je nejprve uvedena krátkým historickým exkurzem, dále se zabývá mexickou společností a jejími specifiky jako je etnicita, jazyk a náboženství. Blíže jsou charakterizovány mexické svátky a mexická gastronomie v kontextu společenské sounáležitosti. Jednotlivá témata obsahují výpovědi informátorů. V neposlední řadě se práce zabývá vlivem rozvoje turismu a ekonomických změn na mexickou kulturu.

2. Cíl práce a metodika

Cílem diplomové práce je identifikace kulturních aspektů v současné mexické společnosti a dát odpověď na výzkumnou otázku „*Jak se kultura promítá do každodenního života?*“ společně s podotázkami:

- I. *Existuje jednotná mexická kultura?*
- II. *Jaké jsou její atributy nebo hlavní prvky?*
- III. *Jaká je míra sounáležitosti v mexické společnosti?*
- IV. *Jaký vliv má ekonomický sektor na tradice a zvyky v zemi?*

Pro dosažení cíle bylo nejprve užito sekundárních zdrojů, které souvisí s tematikou práce. Naprostá většina použitých zdrojů je ve španělštině nebo angličtině. Jen malé množství použitých zdrojů bylo v českém jazyce. Získané informace napomohly během další fáze výzkumu. Důraz byl kladen především na kvalitativní metody navazující na sekundární (především statistické) údaje.

Kvalitativní metody velmi vhodně doplňují kvantitativní metody a umožňují hlubší pohled do problematiky. Na začátku kvalitativního výzkumu výzkumník zvolí téma a stanoví výchozí výzkumné otázky. Během výzkumu se mohou otázky přidávat nebo přizpůsobovat podle aktuální situace a zjištěných informací. Výzkumník pátrá po libovolných informacích spojených s tématem výzkumu, které mu napomáhají objasnění výzkumných otázek. Velkou předností kvalitativního výzkumu je fakt, že umožňuje obsáhlý vhled a popis při hledání nových poznatků o jedinci, skupině, události či fenoménu. Kvalitativní výzkum pracuje s omezeným počtem osob, a proto vznikají určitá omezení při zobecňování výsledků. Sběr a analýza dat jsou mnohdy velmi časově náročné procesy. [1, s. 50–52]

V knize *Kvalitativní výzkum* je uvedena definice význačného metodologa Creswella:

Kvalitativní výzkum je proces hledání porozumění založený na různých metodologických tradicích zkoumání daného sociálního nebo lidského problému. Výzkumník vytváří komplexní holistický obraz, analyzuje různé typy textů, informuje o názorech účastníků výzkumu a provádí zkoumání v přirozených podmínkách. [1, s. 50]

V rámci výzkumu byla použita metoda polostrukturovaného rozhovoru. Předem byly připraveny tematické okruhy, které se týkaly mexické kultury, tradic, zvyků, každodennosti

a životního stylu. Během rozhovoru byly pokládány navazující otázky pro případné objasnění nebo doplnění. Informátoři měli ve svých výpovědích určitou volnost a mohli hovořit o jakémkoliv tématu, které osobně považovali za důležité pro charakterizování mexické kultury.

Všechny provedené rozhovory byly pořízeny v souladu se zákonem č. 110/2019 Sb., o zpracování osobních údajů. [2] Informátoři poskytli souhlas s uvedením svých křestních jmen. Veškeré materiály a záznamy z rozhovorů jsou v osobním archivu autorky práce a nejsou veřejně dostupné. Všechny rozhovory byly vedeny v rodném jazyce informátorů – tj. ve španělštině. Výzkumnice ovládala jazyk natolik, aby s informátory dokázala hovořit o komplexních a abstraktních tématech. Pro účely této práce byly rozhovory dále volně přeloženy do češtiny. Informátory výzkumnice oslovila na základě kontaktů získaných během ročního studijního programu Mezinárodní mobility ve městě Ciudad de México. Díky tomuto studijnímu pobytu mohlo proběhnout i pozorování prvků každodenního života ve společnosti. Dále byli informátoři osloveni přes platformu Couchsurfing. V tomto případě se jednalo o jedince, kteří se hlásí k mexické národnosti a zároveň dlouhodobě bydlí v České republice, tudíž dokázali komparovat některé kulturní jevy v kontextu České republiky. Rozhovory byly vedeny s informátory různého věku. Jedná se o studenty, pracující i lidi v důchodu z celkově šesti států země. Vzorek informátorů byl ale relativně homogenní z hlediska sociální skupiny a většina informátorů také pochází zejména z urbánního prostředí.

Jméno	Pohlaví	Věk	Původ	Povolání
José	muž	35 let	Oxaca	lektor logoterapie, učitel angličtiny a španělštiny.
Cesar	muž	31 let	Morales	instalatér
Carlos	muž	21 let	Hidalgo	student mezinárodních vztahů
Karen	žena	22 let	Ciudad de México	manažerka vztahů s veřejností
Mauro	muž	26 let	Chihuahua	provozní technik
Merced	muž	72 let	Hidalgo	důchodce
Gilberto	muž	71 let	Chiapas	důchodce
Jorge	muž	37 let	Veracruz	prodejce
Alejandra	žena	65 let	Ciudad de México	důchodkyně
Noé	muž	24 let	Ciudad de México	student stavebního inženýrství
Abigail	žena	16 let	Ciudad de México	studentka střední školy
Guadalupe	žena	52 let	Ciudad de México	administrativní pracovnice

Tabulka č.1, Seznam informátorů, vlastní zpracování

Pandemie Covidu-19 znemožnila autorce provést terénní výzkum v Mexiku, což způsobilo přesunutí většiny polostrukturovaných rozhovorů do online prostředí za pomoci komunikačních video platforem Skype a Zoom. Online prostředí znemožňuje výzkumníkovi

získání některých postřehů, zejména těch, které se týkají nonverbální komunikace. Výzkumník také nemůže v plném rozsahu demonstrovat pomocí řeči těla svůj zájem a absolutní soustředěnost na to, co informátor říká, a tím ho povzbudit v prohloubení výpovědi. Setkání výzkumníka a informátora tváří v tvář, umožňuje vzájemné reagování v průběhu rozhovoru (například informátor zpomalí tempo výpovědi, když vidí, že si výzkumník zapisuje poznámku), což online komunikace značně omezuje. Pandemie také z velké části ovlivnila společenský i kulturní život ve Spojených státech mexických. Informátoři ve výpovědích přirozeně zmiňovali současnou situaci a omezení spojená s pandemií, ale tento vliv (ačkoliv byl v rozhovorech zmiňován) byl z velké části vynechán, jelikož byl autorkou práce vyhodnocen jako nerelevantní pro cíl výzkumu. Nicméně důsledky pandemie Covid-19 mohou být předmětem dalšího navazujícího výzkumu.

3. Literární rešerše

Komplexní problematikou mexické národní identity se v našich podmínkách zabývá Petra Ponocná ve své publikaci *Koncepty mestizaje*. Jelikož Mexiko je kulturně a etnický velmi heterogenní země, nebylo snadné definovat esenci, která by mexický lid zřetelně diferencovala od jiných národů. Snaha o formulaci národního archetypu se v jistém období stala téměř národní obsesí, dosáhla vrcholu v době mexické revoluce a po ní a zůstává aktuálním tématem až do dnešní doby. Při pátrání po mexické esenci nahlíželi mluvčí národního hnutí do minulosti k předkolumbovským civilizacím před tím, než byly ovlivněny evropskou intervencí a tyto civilizace vnímali jako původní obyvatelé. Snažili se naleznout souvislosti mezi současnými a minulými kulturními jevy a zvyky, aby odhalili dávnou mexickou podstatu. Některé rituály byly nacionalisty oživeny s úmyslem vytvoření kontinuity moderního Mexika. [3]

Na území Mexika se nachází 56 indiánských etnických skupin a spolu se španělštinou 64 různých indiánských jazyků patřících do 11 různých jazykových rodin. V zemi se nalézá největší počet etnických skupin na celém kontinentě. Tato výjimečná situace se bohužel dle Ysunza-Ogazón nepromítla do dobré kvality života, která by byla důstojná pro většinu obyvatel země. Přibližně 60 % populace se nachází ve stavu, který se může pohybovat mezi chudobou a extrémní chudobou. Situace je vůbec nejhorší u indiánského obyvatelstva, jelikož více než 70 % z těchto obyvatel žije v extrémní chudobě. V důsledku kulturní rozmanitosti vznikají trvalé sociopolitické konflikty a demografické vyloučení části obyvatelstva. [4]

Autor Lastra ve své knize rozebírá důležitost lidových kulturních slavností jakožto intenzivní vyjádření identity a etnického původu, oslavu historických a náboženských událostí, a také výraz radosti a pospolitosti v komunitě. Velmi populární jsou slavnosti na počest patronů nebo světců, které hrají významnou roli nejen v tom, jak vyjádřit svoji identitu, ale také v procesu začleňování dětí do slavností a rituálů, které je dále doprovázejí po celý život. Lidé hluboce věří, že slavnosti na počest patronů jsou vzácným dědictvím. Ctít patrony je jejich povinností, kterou jim předkové odkázali. Latinsko americké fiesty obvykle mísí evropské a předkolumbovské prvky. Velká část svátků pochází z předkolumbovských náboženských zvyklostí a další byly obyvatelstvem zjevně převzaty společně s křesťanstvím. V knize si Lastra klade otázku, zda slavnosti zahrnují fúzi katolického a indiánského náboženství s postupným snižováním indiánského vlivu, nebo zda jsou slavnosti katolickými interpretacemi indiánských rituálů. [5, s. 140]

Komplexní organizování těchto slavností napomáhá pocitu sounáležitosti v komunitě. Zahrnuje totiž různé skupiny lidí, mladých i starých, kteří vzájemně spolupracují a pomáhají si

při přípravách v rodině, vesnicích nebo městech. Na slavnosti přispívají jednotlivci z různých částí Mexika, ale také mexičtí imigranti ve Spojených státech. Je pozoruhodné, že všechny události svatých patronů jsou skupinové aktivity, které vyžadují spolupráci. [5, s. 116]

Vliv katolické církve v rodině je patrný na všech důležitých životních událostech, jako je narození, manželství a úmrtí. Rodiny jsou velké a zahrnují mnoho příbuzných a různých dalších ctěných členů, jako jsou kmotři a nevlastní rodiče. Mužská nadvláda neboli *machismo* má ještě stále v jistých oblastech vliv na všechny rodinné a hierarchické vztahy. Ačkoli je městský život v Mexiku velmi podobný tomu ve Spojených státech, život na vesnici je v některých oblastech téměř stejný jako v předkoloniální době. Tato kulturní dichotomie mezi moderním a tradičním je v mnoha ohledech určující charakteristikou země. [6, s. 9]

Rodina je podle autora Hipolito-Delgado základní prvek mexické společnosti. Vzájemná závislost a silná příslušnost k rodině se jeví jako nezanedbatelný atribut mexické kultury. Pro Mexičany rodina často slouží jako hlavní zázemí a zdroj podpory během celého života. Rodina kromě emocionální opory dále poskytuje jedinci identitu, pocit bezpečí a sociální i finanční výpomoc. Mládež mexického původu popsala, že je inspirována obětavostí a tvrdou prací svých rodičů, a také předanou vizí, že rodina by měla být vždy na prvním místě. Dále je zřejmé, že silný vztah k rodině má nepochybně pozitivní dopady na fyzické a především duševní zdraví lidí mexického původu. [7, s. 147–149]

Pilcher popisuje ve své knize důležitý vztah mezi národní mexickou kuchyní a identitou země. Vyzdvihuje její roli při procesu kulturní formace, která sahá hluboko do mexické historie, počínaje pre-kolumbijskými obyvateli, kteří například nabízeli lidské oběti kukuřičným bohům v naději, že si zajistí hojnost plodin. Vytváření národní mexické kuchyně mělo v průběhu historie zdlouhavý a těžký průběh, stejně jako samotné utváření národa. Bohatá kulturní historie jídla v Mexiku odráží vliv Aztéků do současnosti a spojuje kuchyni s formováním národní identity. Jedním ze snah politických vůdců s cílem poevropštění Mexika bylo nahradit kukuřici pšenicí. Originální jídla a příchutě se i přes to zachovala a stala se nezbytnou součástí ideologie indiánů. Reprezentovala to, co je autenticky mexické. Po roce 1940 si rostoucí střední vrstva osvojila populární domácí jídla a prohlásila je za národní kuchyni. [8, s. 14–15]

Dle Christie se útočiště pro mexickou kulturu nachází právě v prostoru kuchyně. Tradiční kuchyně umožňuje pokračování a znovuobjevování „lo nuestro“ (to, co je naše) a uchovává klíčové prvky kolektivní identity. Složitý a zmatený proces mestizaje v Mexiku se odrazil ve vztahu lidí k jídlu. Kvůli nedostatku španělských žen v Novém Španělsku v šestnáctém století byly nové generace mestizů vychovávány indiánskými ženami, které tyto generace navykly mexickým tradičním chutím. Je ironií, že indiánské ženy a ženy z mexických venkovských

oblastí, které pracují jako domácí služebnice, dodnes vychovávají a krmí děti mexických středních a vyšších vrstev, což usnadňuje ztotožňování mladé generace s mexickou kuchyní a zachování typického mexického jídla. [9, s. 259]

4. Teoretická část

4.1 Národ

Hroch se ve svých četných textech zabývá úskalími a potížemi spojenými s hledáním definice národa. Popisuje, jak se již na začátku 20. století někteří badatelé začali přiklánět k názoru, že není možné nalézt jednoznačnou definici, jež by se univerzálně vztahovala ke všem pospolitostem, které byly považovány za národ. Na důležitosti nabyla otázka, zda pospolitost, která byla vnímána jako národní, představovala určitý státní celek, nebo byla spíše spojená se sdíleným jazykem a kulturou. Hroch se zabývá pohledem austromarxisty Otty Bauera, který vyzdvihoval význam společných dějin. V jeho pojetí jednotliví členové národa dohromady tvoří jakousi „pospolitost osudu“, která charakterizovala daný národ a jeho kulturu. Každý národ pak procházel několika stádii dějin, jež odpovídaly tomu, kdo zrovna byl v té době nositelem národní myšlenky. Hroch popisuje, že ani Max Weber při definici národa nepovažoval za stěžejní stálé objektivní znaky, ale považoval za národ skupinu lidí, jejíž členové vůči sobě cítí určitý pocit solidarity. Jeho subjektivní pojetí se zakládalo na tom, zda jsou si lidé svojí příslušnosti k národu vědomi a zda si ji přejí. [10, s. 51]

Přes mnohé rozdíly ve výkladu se bádání většiny historiků a historických sociologů shodlo, že národ představuje velkou skupinu lidí, která je charakterizovaná zejména vědomím sounáležitosti svých členů. Tento přístup přináší problematický aspekt, který se projevuje především při vysvětlení příčinných souvislostí. V případě, že dojde k definici nějaké sociální skupiny pouze na základě vědomí sounáležitosti jejích členů, pak se nabízejí dvě velice prostá vysvětlení původu vzniku národa. První vysvětlení by spočívalo v šíření nacionalistických hesel za účelem přesvědčení svých spoluobčanů o tom, že patří k jistému národu. K druhé možnosti by stačila přesvědčivá propagace anti-nacionalistických myšlenek, která by způsobila rozpad vědomí národní sounáležitosti a konec existence jednoho národa. [10, s. 54–55]

Další z autorit v otázce národa a nacionalismu Ernest Geller vnímá jako dvě základní složky národa kulturu a vůli. V jeho pojetí kultura představuje souhrn idejí, charakteristik, zvyklostí a komunikace. Jednotliví členové vyjadřují vůli loajalitu a solidaritu se skupinou při vzájemné identifikaci. Na druhé straně při tvoření skupin figuruje strach, nátlak a donucení. Z jisté perspektivy ke vzniku národa stačí, aby existovala společně uznávaná kategorie členů (např. spojená s regionem nebo se sdíleným jazykem). [11, s. 18, 64]

Problematikou národa se ve své stati *Co je to národ?* Zabývá také Ernest Renan. Dle něj je podstatným faktorem pro zrod národa zapomnění, které lze do jisté míry považovat za dějepisný omyl. Historické bádání totiž mnohdy přináší hrozbu pro současné národní vědomí, jelikož poskytují již zapomenuté skutečnosti o násilí, kterého se bylo dopuštěno při formování národa. Příznačné pro počátek existence národa je splynutí obyvatel, které tvoří stát. Renan národ charakterizuje jako solidní pospolitost, jejíž základ tvoří kolektivní oběti. Zahrnuje do nich jak již podstoupené oběti, tak oběti, které jsou příslušníci národa stále ochotni podstoupit. Pokud jsou jedinci ochotni připustit oběti pro dobro společnosti, pak má legitimní právo na existenci. [12, s. 26–35]

V knize *Představy společnosti* uvádí Anderson Benedict svou definici národa: *Jde o politické společnosti vytvořené v představách – jako společnosti ze své podstaty ohraničené a zároveň suverénní.* [13, s. 21] Argumentuje tím, že je nemožné, aby členové i toho nejmenšího národa poznali všechny ostatní členy. Většinu z nich nikdy nepotkají a nic o sobě neuslyší. Nicméně pro všechny existuje představa o sounáležitosti jejich společností. V této představě je nahlíženo na národ jako na hranicemi vymezené společnosti, jelikož neexistuje národ, který by za vlastní hranice považoval hranice samotného lidstva. Ani ti největší nacionalisté nesmýšlí o národu, ke kterému by se hlásili všichni příslušníci lidského pokolení, o což v některých úsecích dějin usilovali například křesťané, kteří měli vizi o veskrze křesťanské planetě. Zmíněná představa považuje za národ suverénní společnosti, kdy suverenita symbolicky představuje národní svobodu. Důležitý je i pojem společnosti, jelikož i přes útlaky a nerovnost, které mohl národ zažívat, převládalo mezi členy silné bratrství. Ostatně v posledních dvou stoletích mnoho lidí ve jménu tohoto bratrství položili své životy. [13, s. 21–23]

4.2 Etnicita

Přestože je etnicita často používaný termín, není lehké ji jednoznačně definovat. Různí autoři uvádějí odlišné definice. Termín se velmi silně pojí zejména s obyčejí, společnou historií, předávanými zkušenostmi a solidaritou. Může se stát, že jedinec náleží více úrovním etnicity, které jsou navzájem v souladu. [14, s. 55]

Eriksen popisuje etnicitu jako atribut sociálního vztahu lidí, kteří se považují za významně rozdílné od jiných členů skupin, se kterými přicházejí do styku. Je založena na vymezení vůči jiné skupině, můžeme ji tedy definovat jako sociální identitu. Zpravidla bývá odvozeno od metaforického nebo domnělého příbuzenství. Etnický prvek je součástí sociálního

vztahu tehdy, pokud kulturní odlišnosti regulérně působí při interakci příslušníků skupin. V etnických skupinách se tradují mýty o společném původu. Ve většině případů propagují ideologii endogamie, jejíž faktický smysl významně kolísá. [15, s. 37]

Pokud etniku chybí mýtus o biologickém původu, často jej nahrazuje verze o společném příchodu do země nebo o jejím obsazení. Existují i mýty o historické zakládající události, například založení politického útvaru. Velmi starým dokladem, na kterém staví vznik etnické identity, je židovský exodus z Egypta.

I když některá etnika žijí roztroušeně a nemají silnou vazbu ke konkrétnímu teritoriu, tak i v takových případech může existovat metaforický vztah k půdě jejich předků. Ten samý jev lze pozorovat v rámci etnických komunit v emigraci. Někdy jedno území sdílí více etnik a žijí společně ve smíšených komunitách. Stává se i to, že je teritorium sdíleno pouze navenek, ale území je reálně velmi rozpolcené (např. rasovou segregací). [14, s. 20–21]

4.3 Národ a etnicita

Ačkoliv se může zdát, že rozdíl mezi etnicitou a nacionalismem je vcelku jednoduchý, v praxi se jedná o relativně komplexní a problematickou úlohu. Nacionalismus, klade důraz na kulturní propojenost všech členů a je ve většině případů odvozen z etnicity.

Národy jsou rozdílné od jiných druhů společenství především svým rozměrem. Většinou hovoříme o velkých sociálních systémech, které působí ve velkém měřítku. V kmenových společnostech byla sociální kontrola zabezpečena v souvislosti s lokálním regionem. Členové byli rovněž integrováni s důrazem na jejich příslušnost k rodinám a vesnicím. V národních společenstvích jsou jednotliví členové integrováni abstraktní a anonymní formou se zřetelem na jejich vlastní identitu.

Národní identity, stejně jako etnické identity, se z velké části odvozují ze vztahu s dalšími národy. Existence jiných národů nebo přinejmenším skupin lidí je předpokladem pro samotnou ideu národa. V průběhu dějin bylo typické pro odlišné národní státy vzájemné soupeření a válčení. Po roce 1945 je však těchto konfliktů výrazně méně.

Nacionalismus někdy může vyplynout ze sdílení občanských práv, nikoliv ze společného kulturního původu. V takovém případě se jedná o nadeťnickou ideologii, ke které se může hlásit více etnik najednou. Další problematický aspekt spočívá v tom, že řada lidí se může ocitnout v neurčité zóně, jež je hranicí mezi národním a etnickým zařazením. Ti, kteří spadají do této kategorie, mohou žádat o politickou nezávislost či jazyková práva. Jestli spadají pod národ nebo etnickou skupinu, záleží na mluvčím. Mimo to, tato příslušnost se může měnit

v závislosti na dané situaci. Mexičan ve Spojených státech náleží do etnické skupiny, ale při návratu do Mexika spadá do národního uskupení. V neposlední řadě jsou tyto pojmy často zaměňovány v běžné mluvě. [15, s. 174–195]

4.4 Kultura

Etymologický původ slova kultura sahá až do antického starověku. Předcházelo mu latinské *coloro* nebo *colo* a v původním smyslu bylo spjato s obděláváním zemědělské půdy. Římský filozof Marcus Tullius Cicero dal pojmu nový rozměr, když přirovnal filosofii ke kultuře ducha. Tím pojem kultura začal být používán pro charakteristiku lidské vzdělanosti. Už v té době kultura získala postavení hodnotícího výrazu spojeného s osobností, jelikož díky ní se jedinec povznáší k vyšší formě sociálního či individuálního uvědomění. Během středověku se pojem kultura příliš nepoužíval. Znovu se začal užívat až počátkem renesance a humanismu, kdy byl spojován s velkým množstvím pozitivních hodnot, které přispívaly ke zlepšení lidských vlastností. Kultura navíc začala být vnímána jako protiklad k přírodě.

[16, s. 16–17]

Antropologové definují kulturu mnoha způsoby. Robert F. Murphy se pokouší o svoji vlastní definici: *Kultura je celistvý systém významů, hodnot a společenských norem, kterými se řídí členové dané společnosti a které prostřednictvím socializace předávají dalším generacím.* [16, s. 32] Za klíčové považuje to, že místo samotného chování vyzdvihuje normy a nařízené postupy pro chování. Jednotlivé kultury se podle Murphyho odlišují v tom, jak přísně žádají po svých příslušnících adaptaci společenských norem. Na druhou stranu také dávají svým členům jistou volnost a někdy i možnost porušení normy se zvolením alternativního způsobu jednání. Někdy se stává odchýlení od normy tak časté, že se lidé naučí žít vedle nich a nikoliv podle nich. Existence norem poskytuje klamný pocit pevného řádu, mezitímco jsou všelijak obcházeny. Přizpůsobení chování a struktury je podmínkou pro změnu zastaralých mravů a zrod nových kultur.

Každodenní chování je rovněž formováno pomocí kultury, ze které pochází konkrétní osoba. Příslušníci různých kultur rozdílně stojí, chodí, sedí nebo gestikulují. Jejich chování je nevědomě naučené a předané kulturou, kterou jsou obklopeni. Ačkoliv občas se tyto nuance jeví jako triviální, je nutno na ně nahlížet jako na symbol toho, kým jsme, a do jaké kultury příslušíme. Zmíněné odlišnosti mohou mimo jiné sloužit k tomu, že je jistá kultura prohlášena za celistvou. [17, s. 32–34]

4.5 Rituál

Rituál je kulturně antropologický ústřední termín. Označuje skupinový druh standardizovaného chování, který se opírá o vnucené nebo tradiční zvyklosti. Lidé se jím snažili vyjádřit to, co je vyšší než oni samotní. Rituál je spojený se silnými emocemi jako radost, vzdor či vnitřní vyrovnání. Význam rituálů spočívá ve vyjádření psychologického nebo náboženského pocitu. [18, s. 24] Pomocí rituálů členové uchovávají a posilují hodnoty a zvyklosti své kulturní skupiny. V rámci tradičních společností byly obvykle spojovány s magickými či náboženskými praktikami. [16, s. 696]

4.6 Sváteční dny

Výskyt svátků je možné pozorovat v nejrůznějších formách ve všech světových kulturách. V odlišných kulturách se vyskytují odlišnosti v tom, zda jsou svátky koncentrované do jistého období, nebo pravidelně rozděleny v rámci celého roku. U všech kultur můžeme pozorovat, že průběh všedního dne prokládají výjimečným a mimořádným zpestřením období roku. Při pátrání po příčině tohoto jednání lze zvážit myšlenku, že úloha svátků spočívala v tom, aby si lidé odpočinuli. Tato úvaha má sice svoji logiku, avšak je z velké části naivní. Slavnosti jsou dávnou institucí a je krajně nepravděpodobné, že by vládcí činili svátky povinné pro všechny členy daného společenstva, aby si jejich poddaní a otroci dopřáli trocha odpočinku. Koneckonců přípravy na slavnosti byly velmi náročné a zdoluhavé procesy, které mnohdy přinášely více vyčerpání než všední dny.

Vše svědčí o tom, že úloha svátků spočívá v samotné symbolice. Panuje všeobecná shoda o tom, že svátky je nutno dodržovat a respektovat, i když mnozí již zapomněli jejich prvotní význam. Instituce svátků vznikla z přesvědčení, že vše podléhá cyklickému řádu. Sváteční dny byly stvořeny jako prostředek pro obnovení tohoto zajetého řádu. [18, s. 156]

Slavnosti mohou sloužit jako prostředek pro politickou emancipaci a sjednocení. Dodávají pocit pospolitosti svým členům a odvádějí alespoň na krátkou dobu pozornost lidí od běžných sporů a konfliktů. Ke slavnostem lze zařadit také rituál, který prokazoval, že jedinec přijímal svoji příslušnost k národní pospolitosti. Mimo jiné napomáhal upevňovat vztah jednotlivce ke svému národu a jeho historii. Opětovaný rituál působil emocionálně (nikoliv racionálně) na členy národa a vyvolával v nich pocit nadčasovosti a sounáležitosti.

Kromě rituálu měly slavnosti mnoho jiných specifických vlastností. Slavnosti představovali opak každodennosti a poskytovaly veselý únik před rutinou. Někteří autoři však uvádějí, že byly prostředkem hospodářsky a politicky mocných. [20, s. 248–251]

4.7 Tradice a folklorní projevy

Formy tradiční kultury, počínaje vystupováním folklorních a jiných organizací, se dnes provozují pouze určitým počtem příslušníků kultury. Mohlo by se tedy zdát, že v kolektivním vědomí již nezastupuje velmi významnou roli, avšak je třeba si uvědomit, že se často specifickou tradicí (alespoň pasivní formou) identifikuje mnohem větší část společnosti, než je na první pohled patrné. Platí to například pro tradice, které se praktikují ve výročním lidovém cyklu (např. Vánoce a Velikonoce), nebo v rodinném cyklu jako je svatba, anebo zvyklosti spojené s narozením a smrtí.

Výskyt zvyků a tradic se evidentně liší s ohledem na lokalitu a region, což je způsobeno řadou specifických okolností. Kromě historického faktoru hraje významnou roli to, zdali existují organizátoři, kteří by iniciovali podněty pro uchování a pokračování tradice. Vesměs můžeme říct, že zvyky obsahující takzvaný organizační znak (zejména tradice, kterých se účastní široký kolektiv) jsou předávány dál v komplexu různých podob. [18, s. 24]

Kladný vztah společnosti k folkloru je nespornou zásluhou minulých generací. Je nemožné nahlížet na současný stav daného vztahu bez pohledu zpět do historie – někdy velmi vzdálené. Není potřeba velkého optimismu ani nadsázky ke konstatování, že nejrůznější druhy folkloru (např. hudební) jsou stále velmi podstatnými činiteli v životě členů společnosti. Představují fenomény, které jsou spjaté s celou řadou kulturních, estetických, společenských i ekonomických vlivů a které není možné pokládat za muzeální artefakty. Současné výzkumy s ohledem na vývojové změny dokazují, že folklorní projevy tvoří aktuální prvek kultury, i když v jiném kontextu, než se obvykle traduje. [21, s. 7–8]

5. Vlastní výzkum

5.1 Exkurz do historie

Mexickou historii můžeme rozdělit do čtyř období. Průběh dějin je přerušován téměř katastrofickými událostmi zahrnující vojenské zásahy a sociální, politické a kulturní otřesy. První období je obdobím předkolumbovských civilizací, které trvalo až do dobytí Mexika Španěly v roce 1519. Druhé období je éra koloniální nadvlády, která skončila válkou za nezávislost v letech 1810–1821. Třetí je republikánská éra, která končí mexickou revolucí v letech 1910–1917. Čtvrté období datujeme od mexické revoluce po současnost. Úspěchy předkolumbovských civilizací v Mexiku, ať už sociální, kulturní, umělecké, intelektuální nebo technologické, jsou v mnoha ohledech srovnatelné s úspěchy starověkého Egypta, klasického Řecka a Říma. Dlouho předtím, než Evropané dorazili na americkou pevninu, Mesoamerika byla svědkem vzestupů a pádů mnoha civilizací (od Olméků po Maye, od Zapotéků po Mixteky až po Toltéky a Aztéky, abychom jmenovali alespoň některé). Španělští kolonizátoři zpočátku využívali původní obyvatelé s vysokým postavením jako zprostředkovatele kontroly a indoktrinace místního obyvatelstva jako celku. Za stejným účelem také využili určité obdobné prvky mezi katolickými a prehispanškými náboženskými rituály a ikonami. V některých případech mohli litovat toho, že tak učinili. Příkladem je tmavá Panna Marie Guadalupská, která se později stala mexickým symbolem boje za nezávislost na Španělsku. Během tří století španělské koloniální nadvlády byly vytvořeny vzorce interakce mezi indiánským obyvatelstvem a Španěly. Byl uveden do chodu proces kulturní syntézy a rasového míšení, který vedl ke vzniku mestizo. Existují nápadné podobnosti mezi prehispanšským a španělským koloniálním pohledem na svět, podobnosti, které usnadnily kulturní syntézu během koloniálního období, což tvoří podstatu jedinečnosti Mexika. V obou světech byl nesmírně důležitý náboženský rituál. V prehispanšském světě byly církev a stát jeden celek, ve španělském koloniálním období byly pravomoci obou nerozlučně spjaty. Dalo by se říct, že Aztékové v předhispanšským období, prostřednictvím rituálního obřadu lidské oběti uklidňovali bohy, a tím udržovali řád vesmíru. Na druhou stranu ve španělském koloniálním kontextu byly obřady nástrojem mocných. [22, s. 6–12]

Mestici byli nižší střední vrstvou. Obvykle zastávali menší správní funkce nebo byli předáky na plantážích, rančích, dolech, textilních dílnách a manufakturách. V městských oblastech byli mnozí řemeslníci a obchodníci. Během raného koloniálního období byla značná

část mestizů neuznána svými otci. Byli vychováni indiánskými matkami, které jim předaly indiánskou kulturu. [23, s. 148]

Během *conquisty* došlo k rozkvětu kreolské kultury, kdežto indiánská kultura neměla potřebné předpoklady pro příznivý vývoj. To ovšem neznamená, že koloniální období nepřineslo indiánské nebo mestické spisovatele, ale jejich literární díla byla zastíněna španělskými autory a pozornost se jim dostala až ve 20. století. [24, s. 92]

Již na konci 18. století způsobil rozmach koloniální kultury a ekonomie v Novém Španělsku sebereflexi kreolské společnosti. Vznikla myšlenka o získání nezávislosti pro kolonii, která byla motivována mezinárodními událostmi i samotným vývojem Nového Španělska. Následovala válka za nezávislost, ve které bylo zabito tisíce lidí. Mexiko se nakonec osamostatnilo v roce 1821. I když tato nová svoboda přinesla prospěch některým lidem, většina populace byla i nadále velmi chudá. Mexičané, unavení nevyváženým rozdělením bohatství a moci, zahájili mexickou revoluci v roce 1910. Téměř desetiletá občanská válka měla za následek nejméně 2 miliony obětí. [23, s.111]

Bohatá mexická historie se v dnešní době odráží v množství architektonických památek a výjimečných tradicích napříč zemí. Bývá také častým zdrojem národní hrdosti. [22, s. 291]

Informátor Noé poznamenal: *Mexický národ má bohatou a nesmírně zajímavou minulost. Nejvíce jsem hrdý na předkolumbovské civilizace, které představují příklad toho, jak by mohla fungovat společnost.* (7.1.2021) Informátor Gilberto vypověděl: *Jako Mexičan jsem nejvíce hrdý na historii země. Stačí navštívit mexické Národní muzeum antropologie a je hned jasné, jak velkolepé je předkolumbovské dědictví Mexika. Je to něco, co například USA nikdy mít nebude.* (11.2.2021)

5.2 Mexická společnost

5.2.1 Etnicita v Mexiku

Etnická příslušnost je v současném Mexiku důležitým, přesto velmi nepřesným konceptem. Odborníci zabývající se mexickou společností i samotní Mexičané rozlišují dvě etnické skupiny založené spíše na kulturních než rasových rozdílech: mestici a indiáni. Každá skupina má odlišné kulturní hledisko a vnímá se jako odlišná od té druhé. [25, s. 92]

Je ovšem důležité poznamenat, že téměř všichni Mexičané jsou smíšené rasové populace. Několik málo lidí se považuje za bělochy a tvrdí, že mají rodokmen, který sahá ke Španělům do Pyrenejského poloostrova bez indiánské příměsi. Tito jedinci jsou mimořádně vzácní a ve většině případů se o svém rodokmenu pravděpodobně mýlí. Lidé s indiánskými rysy, jako jsou černé rovné vlasy, tmavě hnědé oči, tmavší pleť a relativně nízký vzrůst, najdete na všech úrovních mexické společnosti. [26, s. 270]

Původní rasové označení – pojmy *mestic* a *indián* – téměř ztratily svůj rasový význam a nyní se používají převážně pro označení kulturních skupin. Historický termín *mestic* popisoval někoho se smíšeným evropským a indiánským dědictvím. Mestici tvořili ve společnosti střední sociální vrstvu mezi bílými a zcela indiánskými obyvateli. Samotní běloši byli rozděleni do podskupiny kreolské (narozených v Novém Španělsku) a španělské (narozených ve Španělsku). V současnosti se však slovo *mestic* vztahuje na každého, kdo přijal mexickou hispánskou kulturu. V tomto kulturním kontextu jsou ti, kteří mají výhradně evropské pozadí, ale i ti, kteří mají smíšené evropské a indiánské pozadí, automaticky označováni jako mestici. *Mestizo* se tedy stalo synonymem pro Mexičany, kteří jsou kulturně hispánští. Členové indiánských skupin také mohou být nazýváni (a mohou si říkat) mestici, pokud mají dominantní hispánské společenské kulturní hodnoty. [25, s. 95]

Jestliže můžeme původního obyvatele označovat jako *mestizo*, pak se snaha definovat indiána velmi komplikuje. Antropolog Alan Sandstorm uvádí některá kritéria, která mohou tvořit jeho definici. Dle Sandstorma je indián v první řadě někdo, kdo se tak sám identifikuje; zvolí používání indiánského jazyka v každodenní řeči, nadále se aktivně podílí na záležitostech ve své vesnici a účastní se náboženských obřadů vycházejících z původních amerických tradic. [26, s. 273]

5.2.2 Jazyk

Mexiko nemá jazyk, který by byl legislativně uznán jako oficiální. Mexická ústava uznává španělštinu a všechny indiánské jazyky jako národní jazyky, ačkoli španělština je úředním jazykem a mateřským jazykem pro více než 90 % populace. I v těch oblastech, kde si původní obyvatelé skupiny udržují své vlastní jazyky jako rodné jazyky, většina lidí mluví a rozumí španělsky. V rámci hispanoamerických zemí se na Mexiko upírá jedna z největších dávek pozornosti lingvistů. [27, s. 152]

5.2.2.1 Mexická španělština

Mexiko je nejlidnatějším španělsky mluvícím národem na světě (ačkoli v budoucnosti bude pravděpodobně předechnáno Spojenými státy americkými). Mexická forma španělštiny je hlavním jazykem kulturních komodit jako jsou filmy, knihy, hudba a divadlo. Španělština tvoří rodný jazyk 90 % všech mexických občanů a i v rámci Mexika existuje mnoho forem a dialektů jazyka. Mexická intonace se dá lehce rozeznat od ostatních španělských mluvčích. Vzhledem k silnému indiánskému substrátu má mexická španělština také velké množství charakteristických lexikálních položek indiánských jazyků, které jsou užívány na každodenní bázi. [28]

I při letném pohledu na mapu si můžeme všimnout, že řada míst v Mexiku nese jméno v původních indiánských jazycích. Když se španělští dobyvatelé setkali s tvory nebo potravinami, pro které neměli pojmenování, přejali indiánskou verzi do svého jazyka. Takto byla mexická španělština obohacena o řadu slov převzatých z nahuatlu, mayan, purépechi a dalších živých i zaniklých jazyků. Některé výrazy dokonce vstoupili do univerzální lexiky. Jsou jimi například *aguacate* (avokádo, z aztécké *ahuacatl*), *tomate* (rajče, z *tomatl*) a *chile* (chilli paprička, z chilli). Jiná převzatá slova nalezneme pouze v Mexiku. Příkladem jsou výrazy *tianguis* (venkovní trh) a *escuincle* (dítě), se kterými se můžeme setkat v běžné mluvě. [27, s. 152–123]

Mnoho Mexičanů, stejně jako ostatních hispánců na americkém kontinentě, v jednom rozhovoru zároveň používá prvky z angličtiny a španělštiny. Tuto praxi přechodu tam a zpět mezi dvěma jazyky nazýváme přepínání kódů. Je důsledkem vlivů dvou kultur na jedince. Společné užívání španělštiny a angličtiny dostalo název *Spanglish*.

Spanglish vzniká více způsoby: dvojjazyční mluvčí přejímají slova přímo z angličtiny, například *ok*, *baby*, *rock* nebo *sexy*. Někdy si španělský mluvčí pro urychlení vypůjčí kratší anglické slovo například *el parquin* (z anglického *parking*) místo španělského

estacionamiento. Některým anglickým slovům se dostalo španělské podoby, *shootiar* (shoot), *frikiar* (freak out). Některá slova jsou jednoduše příbuzná, nebo jde přímo o doslovný překlad z angličtiny, například *computadora* místo *ordenador* (počítač).

Střetání jazyků zároveň vyvolává kontroverzi. Ačkoliv pro užívání *Spanglish* je potřebná znalost obou jazyků, působící pedagogové se obávají negativního dopadu tohoto jevu jak na španělštinu, tak i angličtinu. Lee Stacy uvádí poejtí Carlose Fuentesese, který popisuje *Spanglish* jako nový hybridní jazyk, jenž představuje hraniční fenomén, který je někdy nebezpečný, vždy kreativní a často nezbytný, stejně jako staré prolínání španělštiny s nahuatlem. [29, s. 458]

Informátorka Abigail k fenoménu poznamenala: *Spanglish hodně používají zejména mladí Mexičané. V některých případech je to z toho důvodu, že anglické slovo daleko více vystihuje danou situaci, ale občas je to spíše otázka módy a toho, že anglické slovo zní prostě více „cool“.* (1.3.2021)

5.2.2.2 Indiánské jazyky v Mexiku.

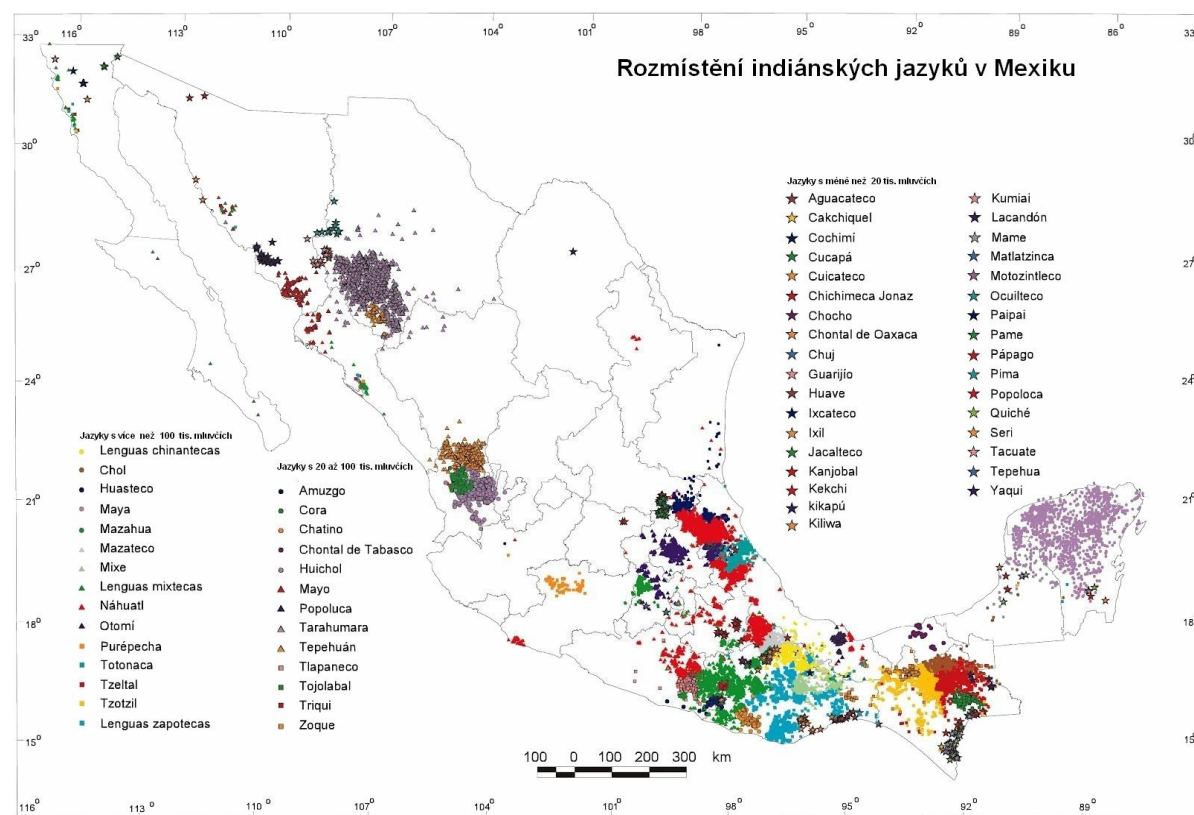
Mexiko je jazykově velmi rozmanitá země s více než šedesáti uznanými indiánskými jazyky. Rozmanitost se také zvyšuje počtem přistěhovaleckých jazyků menšího významu. Vícejazyčná situace je příčinou konfliktů mezi španělštinou a indiánskými jazyky, jímž hrozí postupné vymření. Tato situace má mnoho důsledků jak pro vzdělávání, tak pro lidská práva. Postavení španělštiny sice představuje hrozbu pro indiánské jazyky, ale zároveň hraje důležitou roli jako symbol národní identity. [28] Informátor Gilberto vysvětluje: *Je velmi důležité uchovat indiánské jazyky živé, protože tvoří součást kulturního dědictví Mexika, avšak většina obyvatel nemluví nahuatl, maya ani jiné indiánské jazyky. Španělština je jazyk, který nás spojuje a který z nás ve své podstatě dělá národ.* (11.2.2021)

Odhaduje se, že od násilného ovládnutí Mexika Španělskem a následného pokusu o sjednocení země v jednom jazyce po získání nezávislosti v roce 1821, bylo ztraceno 130 odlišných jazyků. [27, s. 156–157] I přes snahu vlády propagovat španělštinu jako prostředek ke sjednocení země, se udává, že ještě před mexickou revolucí až 38 % populace pořád nemluvílo španělsky. [29, s. 458]

Informátorka Karen poznamenala: *Ve venkovském prostředí pořád existují Mexičané, kteří nemají znalost španělského jazyka. Na jednu stranu je to problém, protože se nemůžou plně integrovat do mexické společnosti, na druhou stranu právě oni uchovávají kulturně nejbohatší stránku Mexika.* (8.2.2021)

Vlivem globalizace a sociální marginalizace došlo k dramatickému poklesu užívání indiánských jazyků v Mexiku. V současné situaci některé jazyky mají tak málo mluvčích, že jsou na pokraji vyhynutí, i když jsou vyvíjeny snahy o oživení původních kultur a zvyků za podpory vládních programů pomoci.

Specialisté identifikovali dvanáct odlišných mexických jazykových rodin a více než čtyřicet podskupin. [25, s. 95] Mezi nejrozšířenější indiánské jazyky Mexika patří nahuatl s více jak 1,5 milionu mluvčích, maya s přibližně 750 000 a mixtec se 425 000. Odhaduje se, že celkově z deseti milionů Mexičanů, kteří se identifikují jako příslušníci indiánské skupiny, pouze 6,5 milionu mluví indiánským jazykem. [27, s. 155]

(Obr. 1) – Výskyt indiánských jazyků v Mexiku. Zdroj: HINGAROVÁ, ed. *Mexiko: 200 let nezávislosti*. Červený Kostelec: Pavel Mervart, 2010. ISBN 978-80-87378-48-9.

Existují značné rozdíly ve výskytu jazyků napříč zemí. Zjednodušeně řečeno, znalost indiánských jazyků se zvyšuje od severu k jihu. V pásmu osmi sousedících států, které se táhnou od Coahuily na severovýchodě až po Jalisco a Colimu podél severozápadního pobřeží Tichého oceánu, nežijí téměř žádní mluvčí indiánských jazyků.

S dvanácti různými indiánskými jazyky má Oaxaca nejrozmanitější jazykový výskyt a zároveň druhé místo v celkovém počtu osob mluvčích indiánskými jazyky. Na prvním místě je stát Chiapas a významný počet mluvčích nalezneme také ve státech Veracruz, Puebla, Yucatán a Guerrero. [25, s. 97]

5.2.3 Náboženství

Katolicismus je v Mexiku dominantním náboženstvím, které formovalo řadu postojů a zvyklostí v Mexiku od doby, kdy bylo v 16. století implementováno do společnosti. Jeho vliv je stále silný. [25, s. 121]

Katolická církev historicky dominovala po celé Latinské Americe, ale jeden z nejsilnějších vlivů měla v Mexiku, které se řadí mezi nejvíce katolické země v regionu. V zemi však katolická církev zaznamenala v posledních desetiletích výrazný propad. Mezi lety 1950 až 2000 procento katolíků v Mexiku kleslo z 98 % na 88 %. [30] Sčítání lidu z roku 2020 vykazuje, že podíl katolíků v zemi poklesl bezmála na 77,7 % obyvatelstva. [31]

Trvalý procentuální pokles počtu katolíků v Mexiku je zarážející a zhruba odpovídá růstu věřících protestantské církve. Rozmach protestantů na úkor katolíků je tendence zaznamenaná v ostatních latinskoamerických zemích jako Honduras, Nikaragua a Brazílie. Ještě před několika lety bylo Mexiko považováno za výjimku z tohoto trendu. Ve sčítání lidu v roce 2020 protestanti poprvé překročili 10 % populace v zemi. Zároveň stoupl počet lidí bez vyznání z 4,7 na 8,1 %. [30]

Ještě před padesáti lety bylo v Mexiku jen velmi málo protestantů, ale probíhala intenzivní protestantská misijní činnost. Protestanti vyslali pastory do venkovských a indiánských oblastí. Velkou změnou nebyli samotní misionáři, ale překlad Bible do indiánských jazyků. To mnoha jedincům umožnilo číst Bibli v rodném jazyce, což hodně lidí motivovalo, aby rozvíjeli církevní činnost v jejich vlastním jazyce. Odrazilo se to zejména ve státech Chiapas a Tabasco, kde původní obyvatelé tvoří velkou část tamější populace. Dále mají nejsevernější mexické státy významnou protestantskou populaci díky americkému vlivu kolem hranic. [30]

I přes sílící vliv protestantské církve mnoho Mexičanů považuje katolicismus za součást své identity, která se prostřednictvím rodiny a národa předává jako kulturní dědictví.

Vliv náboženství popsal informátor Noé: *Význam křesťanství v Mexiku je nesporný. Myslím ale, že pro některé Mexičany je důležitá víra spíše jako kulturní záležitost než víra sama o sobě.* (7.1.2021) Informátor Merced o víře hovořil následovně: *Katolicismus a křesťanské hodnoty jsou součástí identity Mexičanů v mnoha aspektech. Ovlivňují zejména názory jednotlivců na manželství a rodinu.* (17.2.2021) Pro řadu Mexičanů je návštěva kostela věci posvátného rituálu, spíše osobní než společenská záležitost, na rozdíl od pojetí Spojených států amerických. Mexičané nemají tendenci definovat své sociální kruhy ve vztahu ke konkrétním komunitám církve. Ne všichni Mexičané však pravidelně navštěvují bohoslužby. Chození do kostela je někdy sabotováno muži, kteří účast na mši často považují za dámskou záležitost (*cosa de mujeres*).

[22, s. 47] Informátor Gilberto poznamenal: *Do kostela chodím pravidelně, ale jen kvůli solidaritě k mé ženě. Sám bych nešel, jelikož se nepovažuji za silně věřícího.* (11.2.2021)

Dle informátorky Alejandry také starší generace praktikuje svou víru více než ta mladší: *Mezi lidmi, co chodí pravidelně do našeho kostela, je většina starších šedesáti let. Dále pár lidí ve věku kolem padesáti nebo čtyřiceti let. Lidé mladší třiceti let do našeho kostela zavítají bohužel spíše výjimečně. Taková situace bývá ve velkých městech, na venkově účast mladých bývá lepší.* (25.2.2021)

Vliv náboženství je nejvíce patrný na slavnostech a různých náboženských událostech. Každodenní nábožnost obyčejných Mexičanů se ale nedá zapřít, příkladem jsou dny svatých, náboženské poutě a umění spjaté s křesťanstvím. [22, s. 47] Zatímco přibližně 8 % populace se nehlásí k žádnému náboženství, mnoho z nich se stále účastní katolických oslav. [30]

V jistém smyslu se katolicismus dá považovat za synonymum pro mexickou kulturu a společnost. Hluboce ovlivňuje veřejný život a je viditelný i v jazyce. Například lze každý den slyšet následující fráze: „Si Dios quiere“ (dá-li Bůh), „Dios te bendiga“ (Bůh vám žehnej) a „Gracias a Dios“ (díky Bohu). [32, s. 118]

5.2.1 La Virgen de Guadalupe (Panna Maria Guadalupská)

Mexiko má svatou patronku známou jako „La Virgen de Guadalupe“. Vypadá jako verze Panny Marie s tmavší pletí a obecně s více mexickými rysy. Je důležitou mexickou národní ikonou a kulturním symbolem. Po staletí Panna Marie Guadalupská reprezentovala identitu mexického lidu. Její podoba vzbuzuje řadu obrazů a pocitů: vlajka vzpoury proti španělské nadvládě, duchovní útočiště, léčba nesčetných fyzických a duševních nemocí.

Podle římskokatolické víry se v prosinci 1531 Panna Maria třikrát zjevila křesťanskému indiánskému dřevorubci jménem Juan Diego na hoře Tepeyac, šest kilometrů severně od hlavního náměstí v Ciudad de México. Mluvila s ním v jeho rodném jazyce – nahuatlu a představila se mu jménem Guadalupe. Panna přikázala Juanovi Diegu, aby vyhledal biskupa Juana de Zumárraga a informoval ho o její touze nechat na tomto místě postavit kostel na její počest. Po dvou neúspěšných návštěvách biskupa se Juan Diego vrátil do Tepeyacu. Panna Marie mu nařídila, aby posbíral růže do svého pláště a pokusil se o třetí návštěvu skeptického biskupa. Jakmile se Juan Diego opět setkal s biskupem, rozevřel svůj plášť, aby mu mohl ukázat růže a při tom odhalil obraz mestické Panny vtisknutý na vnitřní straně pláště. Biskup Zumárraga zázrak uznal, a na místě zjevení byla postavena svatyně. [25, s. 126]

(Obr. 2) Sousoší na hoře Tepeyac. Vlastní zdroj, 2018.

Údajné zjevení urychlilo šíření katolicismu v Mexiku. Den Panny Marie Guadalupské byl vyhlášen státním svátkem v roce 1859 a slaví se 12. prosince. Nejsvětější Panna Marie je uctívána jako náboženská i lidová ikona. Její obraz je všude – na autobusech a autech, na potiscích triček, plakátech a sochách na ulicích. [6, s. 7] To potvrdila informátorka Alejandra: *At' už jste v Mexiku kdekoliv, obraz Panny Marie Guadalupské je všudypřítomný, což nám dává pocit ochrany.* (25.2.2021)

V mexické praxi katolicismu hraje Panna Marie Guadalupská roli posla a prostředníka při spojení s Bohem. Předpokládá se, že odpovídá na modlitby těm, kdo ji uctívají. Proto je běžné, že Mexičané mají také doma její obraz nebo sošku, ke které se denně modlí. Bazilika zasvěcená jí je jedno z nejnavštěvovanějších katolických poutních míst na světě.

Symbol Guadalupe tak spojuje rodinu, politiku a náboženství; koloniální minulost a nezávislou přítomnost; indiánské a mexické. Odráží hlavní sociální vztahy mexického života a ztělesňuje emoce, které vytvářejí. Můžeme říci, že Panna Marie z Guadalupe hromadně zastupuje mexické společenství a zakotvuje hlavní aspirace mexické společnosti. [33]

5.2.4 Nerovnost a sociální mobilita

V Mexiku po staletí existovala část lidí, žijících v chudobě, vedle lidí oplývajících nesrovnatelným bohatstvím, což je jeden z hlavních důvodů způsobující napětí ve společnosti – především kvůli nejistým vyhlídkám do budoucnosti, která tato situace vytváří. Tato propast je patrná do dnešní doby a v některých případech se prohlubuje společně se strukturálními změnami, technologiemi a rozvojem znalostí ekonomiky. Zároveň má Mexiko mnoho

překážek v sociální mobilitě. [34, s. 75] Informátor José poznamenal: *Sociální vrstvy v Mexiku velmi rozdělují společnost, není to však téma, o kterém by se často hovořilo.* (19.122020)

Je třeba vzít v potaz dvě hlavní příčiny, které vysvětlují nerovnost v Mexiku. Jedna z nich je absence rovných příležitostí. Další významný činitel souvisí s transformací světové ekonomiky a se schopnostmi každého jednotlivce obstát v tomto kontextu. V dnešním světě vstoupil do hry další významný faktor – mít počítač, nebo jinými slovy přístup k internetu, který umožní jednotlivci spojení se světem a dostupnost k informacím. Technologický rozvoj v posledních desetiletích vytvořil nové rozdělení ve společnosti v mnoha zemích. Sociální rozdíly v ekonomikách se prohloubily, protože nejcennější klasifikovaná položka je schopnost dosáhnout cíle díky znalosti, a nikoliv hrubou silou jako tomu bylo v minulosti.

V mexické společnosti dítě z farmářské a venkovské rodiny v mnoha případech žije na pokraji chudoby a nemá dostatek příležitostí k rozvoji oproti dětem, jejichž rodinné prostředí jim poskytne řadu zdrojů. Městské prostředí také dětem poskytuje mnohem silnější stimul než venkovské (přístup na internet a dobrý dopravní systém mohou tuto mezeru zaplnit). Další socioekonomický je rozdíl je výsledkem veřejné politiky: zdraví a rozvoj dovedností jsou faktory, které jsou odvozeny přímo ze zdravotních a vzdělávacích systémů.

Vliv vzdělání na sociální mobilitu je evidentní. Průzkumy v Mexiku poukazují na to, že vzdělání má obrovský dopad na příjem člověka. Ačkoli se přístup ke vzdělání v Mexiku během 20. století značně zlepšil, na všech úrovních přetrvávají významné nerovnosti v přístupu k příležitostem ke vzdělávání a kvalitě vzdělávání. Stále není dostatečný přístup pro všechny ke středoškolskému vzdělání. [34, s. 76–78]

Ačkoliv v Mexiku existuje rozšířená chudoba, většina Mexičanů nežije v chudobě. Zvýšení HDP na obyvatele v posledních letech se promítlo do zlepšení kvality života a průměrné délky života Mexičanů. Mladí obyvatelé Mexika dnes dostávají více a lepší vzdělání, než se dostalo jejich rodičům. Většina Mexičanů se dnes považuje za střední vrstvu. [32, s. 34]

Touha po sociální mobilitě se odráží i v silné tendenci rodičů dávat svým dětem cizí nešpanělská jména. Národní registr obyvatel zveřejňuje informace týkající se nejoblíbenějších mexických jmen na základě rodných listů registrovaných v zemi. Například v roce 2018 se v seznamu 50 nejpobulárnějších dětských jmen objevují jména jako Emily, Melany, Michelle, Kimberly a Alison, která jsou mnohem více charakteristická pro anglosaskou kulturu. [35] Tento jev je patrný i v pojmenovávání mexických vzdělávacích institucí. Je pozoruhodné, kolik soukromých škol zvolilo cizí nebo mezinárodní jméno v naději, že přilákají více studentů a budou působit prestižním dojmem. [34, s. 73]

Informátorka Guadalupe zdůvodnila volbu cizího jména pro svého potomka: *Našemu nejmladšímu synovi jsme s manželem dali jméno Ethan. Věříme, že anglické jméno na mezinárodní úrovni přináší řadu příležitostí, obzvláště dnes, kdy je vliv anglosaské kultury všudypřítomný* (3.12.2020) Důvod pro netradiční jméno, ale může být o dost prostší: *Moji rodiče mi dali jméno Abigail, protože se jim velmi líbila jedna televizní postava v americkém seriálu s tímto křestním jménem. Jméno se mi líbí – v Mexiku je ojedinělé, a tím je originální. To, že nemám tradiční mexické jméno, neznamená, že jsem méně Mexičanka.* (1.3.2021)

Zpráva o lidském rozvoji z roku 2020 (Human Development Report), udává údaje průzkumu z roku 2016: 6,6 % mexické populace je multidimenzionálně chudých, zatímco dalších 4,7 % je klasifikováno jako zranitelných vůči multidimenzionální chudobě. V letech 1990 až 2019 se hodnota indexu lidského rozvoje v Mexiku zvýšila z 0,656 na 0,779, což představuje nárůst o 18,8 %. V letech 1990 až 2019 se průměrná délka života v Mexiku zvýšila o 4,2 roku, průměrný počet roků školní docházky se zvýšily o 3,2 roku a očekávané roky školní docházky se zvýšily o 4,2 roku. Hrubý národní důchod na obyvatele se v Mexiku mezi lety 1990 a 2019 zvýšil asi o 32,1 %.

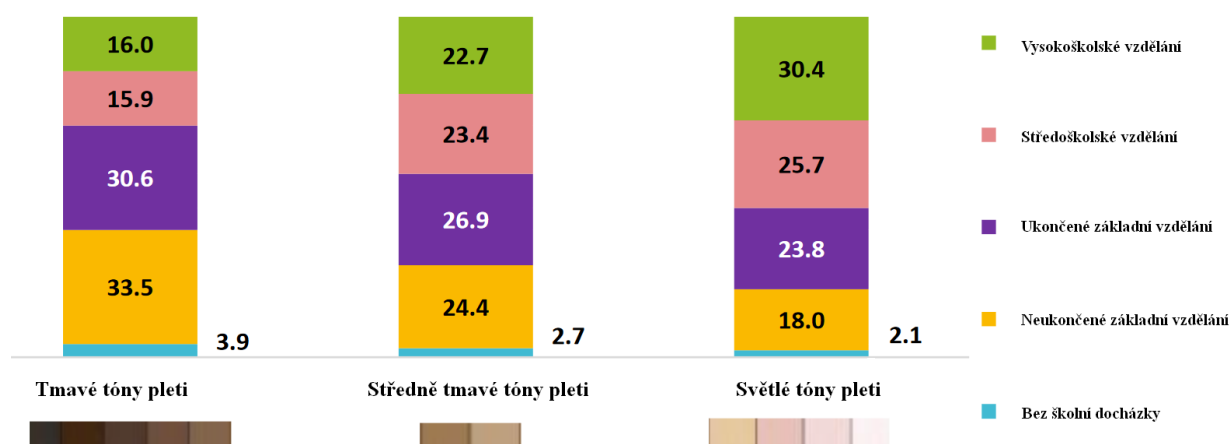
Index lidského rozvoje v Mexiku pro rok 2019 je 0,779. Pokud ale vezmeme v úvahu rozšířený index, který zohledňuje nerovnosti ve společnosti jednotlivých zemích (nerovnost v přístupu ke vzdělání, zdravotní péči a velikosti příjmů), pak hodnota v Mexiku klesne na 0,613, což je ztráta 21,3 %. Průměrná ztráta země v důsledku přidání faktoru nerovnosti je 17,9 % a pro Latinskou Ameriku a Karibik je to 22,2 %. [36]

Na vysoký stupeň segregace u mexického indiánského obyvatelstva bylo poukázáno některými antropologickými a sociálně demografickými studiemi. Olivier Barbary ve své analýze upozorňuje na silný statický vztah mezi původním obyvatelstvem (všech domácností mluvících indiánskými jazyky) a jinými faktory sociální diferenciace. Lidé na okraji společnosti nalezneme zejména v domácnostech s předhispánskou jazykovou identitou žijícím v územních kontextech, které prošli nejvíce marginalizací z hlediska ekonomického a sociálního rozvoje. [38, s. 221–222] Informátor José poznamenal: *Spousta původních obyvatel se v Mexiku nachází v chudobě, mnoho z nich se pak v důsledku bídy distancuje od svého tradičního způsobu života. Odmítnou dále mluvit indiánskými jazyky, odmítnou se dál účastnit rituálů ve své komunitě. Spojí si totiž jejich tradiční způsob života s chudobou, které musí čelit. Je to pro nás velká kulturní ztráta, ale na druhou stranu se těm lidem nemůžeme divit.* (19.12.2020)

5.2.4.1 Diskriminace a rasismus

V Latinské Americe existuje ve společnosti zakořeněné všeobecné přesvědčení: za běžné se považuje, že čím je pokožka jedince světlejší, tím vyšší je jeho socioekonomický status. Situace v Mexiku se nijak neliší, neboť být světlejší pleti nebo barvy vlasů (*güero*) dává člověku oproti jeho tmavším vrstevníkům značné výhody. Není vzácností, že lidé obdivují děti narozené s hnědými vlasy (v Mexiku má naprostá většina vlasy černé) nebo děti se světlejší kůží. [39] Jednotlivci s tmavými tóny pleti mají v průměru nižší úroveň vzdělání, pracují v povoláních, která vyžadují méně dovedností, dostávají se jim nižší hodinové mzdy, vykazují horší zdravotní stav, mají omezenější přístup k veřejným službám a dostávají méně pracovních nabídek ve srovnání s jejich světlejšími spoluobčany. Stejným způsobem existují důkazy o tom, že míra sociální mobility v Mexiku souvisí s tónem pleti. Jedinci se světlejšími tóny pleti se snáze dostanou z nižších do vyšších pozic sociálního statusu a je pravděpodobnější, že si vyšší pozici udrží. [40]

Existují faktory spojené s rasismem, které omezují přístup k příležitostem a k plnému uplatňování základních práv. Tón pleti je příčina diskriminace, která může mít vliv na lidi v různých oblastech života, proto je důležité tyto údaje analyzovat a porovnat je podle úrovně vzdělání populace. Následující graf ukazuje výsledky národního průzkumu ENADIS z roku 2017. Z průzkumu vyplývá, že populace dle 18 do 59 let s tmavší pletí ze 33,5 % nemá dokončené základní vzdělání, zatímco v případě Mexičanů se středně tmavou pletí je to 24,4 %. Nejmenší procentuální hodnota lidí (18 %) s nedokončeným základním vzděláním je u populace se světlejším odstínem pleti. Zároveň vyššího vzdělání dosahují lidé s nejsvětlejším odstínem pleti z 30,4 %, lidé se středně tmavou kůží už jen z 22,7 % a nejméně lidé s tmavší pletí z 16,0 %. Je zde tedy rozdíl o více než 14 % oproti Mexičanům se světlou kůží. [41]

(Obr. 3) – Procentuální rozdělení populace ve věku 18 až 59 let podle úrovně vzdělání podle tónu pleti. Zdroj: INEGI. Encuesta Nacional sobre Discriminación 2017. Dostupné z: https://www.inegi.org.mx/contenidos/saladeprensa/boletines/2018/estsociodemo/enadis2017_08.pdf

Již od dětství se Mexičané učí oficiální verzi ve školách, že národ je rozdělen do dvou velkých skupin: „mestici“, kteří údajně tvoří většinu populace a „indiánské obyvatelstvo“, které tvoří menšinu. Protože jsou považováni za zaostalé, jsou předmětem všeho druhu opovržení a marginalizace. Předsudky vůči původním obyvatelům jsou tak silné, že samotné slovo „indio“ (indián) se stal urážkou v ústech určitých skupin. [39, s. 16] To potvrdil informátor Cesar: *Pro mnoho Mexičanů je označit někoho za „indio“ urážkou. Původní obyvatelé Mexika jsou obecně na konci hospodářského a sociálního žebříčku. Tito lidé mají také obecně tmavší pleť než lidé s evropským a smíšeným původem. Nazvat někoho „indio“ tedy pro mnoho lidí znamená říci, že jsou špinaví, nevzdělaní, chudí, tmavé pleti ... zkrátka nežádoucí.* (28.1.2021) Informátor Noé uvádí: *Používání „indio“ jako urážka by mělo být zcela vymýceno. Příliš snadno nazýváme jiného Mexičana indiánem v negativním kontextu. To bychom neměli dělat. Indián je označení pro původní obyvatelstvo a je třeba si uvědomit, že my všichni Mexičané jsme do nějaké míry jejich potomci. Upřímně řečeno my všichni jsme indiáni.* (7.1.2021)

Dlouhodobý rasismus a diskriminace zůstává problémem, který je pro mnoho Mexičanů obtížně rozpoznatelný. Problém však netkví pouze v postojích jednotlivců. V každodenním jazyce používají Mexičané velmi diskriminační fráze. Odborníci se shodují, že mnozí si toho nejsou vůbec vědomi, jelikož tvoří součást každodenních konverzací. Příkladem je všední fráze „para mejorar la raza“ (pro vylepšení rasy), což implikuje předpojatost naznačující, že je lepší si vzít někoho s atributy bělocha, aby se narodili lépe vypadající děti. Dále je možné se běžně setkat s „el niño es morenito, pero está bonito“ (chlapeček je sice tmavší, ale je pěkný). Tento výrok vyjadřuje lítost nad tím, že novorozenec nemá bílou kůži. Vychází z předsudku, že lidé s tmavou pletí jsou oškliví a neatraktivní. [42]

Informátor Mauro v rozhovoru upozornil na rozdíl mezi severem a jihem: *Obecně lidi na severu jsou spíše světlejší pleti a vyšší postavy oproti lidem na jihu. Je tomu tak, protože na severu dobyvatelé udržovali nižší míru míšení s původním obyvatelstvem. Nejlepší zemědělské oblasti Mexika byly na jihu, kde sídlila i většina indiánského obyvatelstva. Možná proto se lidé na severu snaží vyzdvihnout svůj evropský původ, což jim dává pocit prestiže.* (29.1.2021)

5.2.5 Rodina v mexické společnosti

Rodina zůstává velmi významným prvkem mexické společnosti v soukromém i veřejném životě. Postavení a příležitosti jednotlivce jsou silně ovlivněny rodinnými vazbami, od dětství až po stáří. V početných rodinách, ve kterých je role matky velmi silnou figuru, se udržují silné

vazby se všemi členy, včetně tchánů a „adoptivních“ příbuzných – tj. přátel rodiny, kteří jsou obecně považováni za „tety“ a „strýce“. Dříve bylo časté, že se v jedné rodině narodilo sedm nebo osm dětí, což je dnes spíše výjimečné, avšak tradice velké rodiny nadále přetrvává. Je běžné, že několik generací žije pod jednou střechou nebo blízko sebe. Staří lidé jsou respektováni a jejich rodiny se o ně s úctou starají. Právě v rodinném kruhu také dožívají své poslední dny. [43]

Vzhledem k důležitosti rodiny v mexickém životě není neobvyklé, že se starší, dospělí, teenageři a malé děti účastní společných večírků a tanců. Děti jsou zapojeny do společenského setkávání s rodinou od útlého věku. Oslavy narozenin dětí tedy zpravidla zahrnují několik generací a konají se doma nebo v parcích, kde rodina pořádá piknik nebo grilování. Aktivita bývá doprovázena zábavnou hrou pro děti – mlácení do *piñaty* (poslepu se bouchá do zavěšeného objektu, ze kterého se potom vysypou například sladkosti) a rodinné akce si tak užívají děti stejně jako dospělí. [27, s. 42–43]

Informátor Jorge o významu rodiny vypověděl: *Rodina v Mexiku je specifická tím, že je vždy a za naprosto jakýkoliv podmínek na prvním místě. V případě, že nastane mezi členy konflikt, někdo se někým zklame nebo se na někoho naštvě, pak Mexičané stejně dokáží odložit spory stranou, aby se sešli u příležitosti oslav významných událostí jako jsou křtiny, narozeniny, svatby atd.* (15.12.2021)

Opuštění domova se završením osmnáctého roku za účelem osamostatnění či studia, jako tomu bývá například v sousedním USA, je většinou Mexičanů stále cizí. Většinou se přestěhují až po uzavření sňatku nebo z důvodu stěhování za práci. To je způsobené z části kvůli financím, ale také protože život v širší rodině je v některých aspektech snazší. Zejména u mladých mužů se neočekává, že budou vařit nebo uklízet, a tak mají spoustu času žít společenským životem v okruhu přátel. Dokonce i ti, kteří se přestěhují za práci, čteně navštěvují své příbuzenstvo při příležitosti narozenin, křtů, svateb a jiných slavnostech, což napomáhá zůstat v kontaktu a udržovat rodinné vazby. [43]

Informátor Carlos poukázal na důležitou roli rodiny v mexické kultuře: *Mexičané si jsou se svou rodinou velmi blízcí. Je úplně běžné bydlet u svých rodičů po dobu celého vysokoškolského studia i později v životě. Rodiny se zároveň často navštěvují. Já osobně žiju s rodiči a vídám své prarodiče i několikrát týdně. Nedokážu si představit, že bych se odstěhoval za studiem a dál po zbytek života viděl své rodiče jen jednou či dvakrát do roka, jak tomu často bývá ve Spojených státech amerických.* (5.2.2021)

Pokud žena s malými dětmi musí pracovat, velmi často jsou to prarodiče, kdo převezme péči o děti. Mexičané s dobrým postavením mohou zaměstnávat chůvy nebo posílat své děti do jeslí. Nejchudší svobodné matky, nemají jinou možnost, než vzít své děti s sebou do svého

neformálního zaměstnání. Lze je spatřit, jak s dětmi na zádech prodávají jídlo v ulicích nebo autobusech. Chudoba a rozpad rodiny nezřídka přivede děti v Mexiku k nebezpečnému životu na ulici. [27, s. 42-43]

5.2.6 Jiné atributy společnosti

Pojetí času v Mexiku bývá častá příčina zmatků a nedorozumění mezi Mexičany a cizinci. Příkladem je jedno z nejpoužívanějších slov mexické španělštiny *ahorita* (zdrobnělina od slova *ahora* – v překladu *ted*). Slovo má mnohem více významů než pouze aktuální okamžik a jeho trvání je značně proměnlivé. Výraz pojímá tak odlišné věci jako *hned*, *později* nebo dokonce *i nikdy*. Lze jím vyjádřit jak jednu vteřinu, tak několik měsíců. Někteří slovo vysvětlují jako nekonkrétní budoucnost, pomocí níž chce mluvčí sdělit, že činnost nebo úkol dokončí, ale negarantuje kdy. Samotné slovo je kulturní atribut, který reprezentuje způsob bytí a přemýšlení, a tak pochopení pro někoho zvenčí může vyžadovat čas. [44]

Nedostatečné porozumění kultury může vést k řadě zaujatých závěrů. Rozsáhlý stereotyp, že v Mexiku se nikdy nic nedokončí včas nemá opodstatnění. Ciudad de México je stejně vytížené hlavní město, jako v řadě jiných zemí, a mexické korporace fungují globálním tempem. Mexičtí pracovníci, pokud dostanou příležitost, pracují stejně efektivně jako pracovníci jiných zemí. V zemi se však nachází jiný pohled na čas a to, co je v životě důležité. [6, s. 21]

K tomu se vyjádřil informátor Carlos: *V Mexiku máme jiný koncept času a pohledu na to, kdy a do jaké míry je přijatelné přijít pozdě. Pokud pořádáte večírek nebo setkání v okruhu rodiny a přátel, pak nikdo nepočítá s tím, že nutně dorazíte ve stanovený čas, ale spíše později. Zároveň neexistuje žádná pomyslná hodina, kdy návštěva vycítí, že už je pozdě a bylo by slušné odejít. Můžete zůstat třeba do rána a není to považováno za nezdvořilé. Nicméně dodává: Společenské načasování je obvykle uvolněnější, ale velmi také záleží na sociálním okruhu, ve kterém se pohybujete nebo na druhu schůzky. Přijít pozdě na schůzku s klientem nebo se šéfem je nemyslitelné. (5.2.2021)*

Dále je pro mexické obyvatelstvo typická silně kontaktní kultura. Mexičané nemají stejně přísná pravidla pro osobní prostor, jaká najdete v některých zemích. Preferují méně osobního prostoru než například lidé v Evropě nebo USA. Menší vzdálenost mezi jedinci dává pocit spřízněnosti a blízkosti k druhému. Není pravděpodobné, že se budou cítit napadeni, dostane-li se neznámá osoba příliš blízko. Rozdíly v komfortních zónách vysvětlují, proč mohou lidé z jiných kultur vnímat Mexičany jako dominantní, když mají tendenci vytvářet

menší rozestup. Podobně jako Mexičané mohou považovat tyto lidi za odměřené a studené. Udržování příliš velké vzdálenosti od jiné osoby může být považováno za nepřátelské a nevhodné chování. [45, s. 65]

Informátoři uvedli, že jsou hrdí na některé charakteristické vlastnosti mexické společnosti jako jsou vřelost, laskavost a pohostinství. Informátorka Alejandra uvedla: *Nejvíce jsem hrdá na to, jak jsou Mexičané vstřícní a přátelští. Odrazem mexické společnosti je také pohostinnosti a vzájemné sdílení, což dobře reflektuje naše úsloví „Mi casa es su casa.“* (25.2.2021) Dalším důležitým zmiňovaným aspektem byl mexický optimismus: *Jsem hrdý na náš způsob, vidět dobrou stránku všeho a naši schopnost brát všechny situace s nadhledem,* uvedl Cesar. (28.1.2021) Informátoři také považovali za podstatný atribut společnosti solidaritu. Příklad uvedl informátor Carlos: *Pokud v Mexiku dojde k tragédii, lidé se sjednotí a pokaždé si vzájemně pomohou. Bylo to patrné např. v roce 2017, když Mexiko zasáhlo silný zemětřesení.* (5.2.2021)

5.3. Mexické svátky a zvyklosti

Mexické sváteční dny tvoří pestrou směsici katolického kalendáře, dávných středoamerických tradic a oslav státnosti. Rodinné svátky, jako jsou narozeniny, se slaví formou setkávání s blízkými při hodování za nemalého množství pokrmů. Státní svátky, jako je například Den nezávislosti, se slaví v komunitě s průvody a večírky. Náboženské svátky jsou spojeny s rituálními aktivitami a tradičními jídly. [43] Ve venkovských komunitách a chudých městech je rutina a monotónnost každodennosti narušena pouze každoročním cyklem slavností nebo rodinných setkání a lidé dbají na to, aby z těchto aktivit vytěžili maximum. [27, s.48]

Pro Mexické slavnosti je typická hudba a vystoupení mariachi. Hudba mariachi zahrnuje žánry, jako je muzika ranchera, bolero a dokonce i kolumbijskou cumbiu. Texty písní mariachi hovoří o lásce k zemi, městu, kde žijete, vlasti, náboženství, přírodě, mexických ženách a síle národa. [32, s.250] *V Mexiku vždy hledáme záminku pro pozvání mariachi, ať už jde o svatbu, křtiny, narozeniny nebo výročí vztahu. Jejich vystoupení je typické i o Vánocích, Dnu nezávislosti, Dnu matek nebo pro jakoukoliv jinou příležitost*, poznamenala informátorka Karen. (8.2.2021)

5.3.1 Vánoce

V Mexiku je Štědrý večer nazýván *Nochebuena*. Stejně jako v mnoha evropských zemích, se svátek 24. prosince obvykle slaví v rodinném prostředí. Rodinná vánoční večeře se obvykle koná až relativně pozdě v noci. Krocán je považován za typické jídlo pro vánoční večeři, ačkoli mnoho rodin má své vlastní tradice týkající se slavnostní večeře. Dárky se obvykle rozbalí po půlnoci. Také 25. prosince se konají rodinné obědy nebo večeře. Ty často představují dojídaní zbytků jídla. Všechno, co se nesnědlo den předtím, se vrací na stůl 25. To je důvod, proč má tato událost zvláštní název: *El recalentado* (Znovu-ohřívání). [46] Pro řadu Mexičanů jsou Vánoce významné kvůli rodinným setkáním: *Vánoce jsou pro mě důležité, jelikož se shledá celá rodina, včetně příbuzných žijících daleko*, komentoval informátor José. (19.12.2020)

S vánočním veselím je často spojováno *Las Posadas*, jedná se o vánoční tradici, která se koná od 16. do 24. prosince. Představuje slavnostní průvod, který symbolizuje pout' Marie a Josefa do Betléma a jejich nesnáze při hledání bezpečného útočiště. Každou noc během těchto devíti dnů se schází skupina lidí, kteří jdou v průvodu do několika dříve vybraných domů a přede dveřmi zpívají a žádají posadu (ubytování). Ti, kteří vyjdou z domu, také zpívají, že pro ně nemají místo. Nakonec se v posledním (předem vybraném) domě pro tento den otevřou dveře, poutníci vstoupí a proběhne oslava, během níž se sdílí také obvyklé vánoční pokrmy.

Úplně poslední *Las Posadas* noc je zakončena v kostele nebo na nějakém místě s velkou terasou, kde je možno slavit a zavěsit piňatu, čímž je oslava završena. [47, s. 186]

Informátor Merced vyjádřil lítost nad opouštěním této tradice. *Dnes je tradice značně oslabena. Mladí často ani neznají její význam. Ve velkých městech již není běžné, že Las Posadas probíhají jako kdysi. Je to velká škoda, jelikož tento zvyk demonstruje pravý význam Vánoc. Občas lidé ve jménu Las Posadas uspořádají večírek, ale již chybí někdo, kdo by organizoval průvod a zpěv. Dříve si lidé s organizací vzájemně pomáhali, což byl jedna z věcí, která jim dávala pocit sounáležitosti.* (17.2.2021)

Pastorela neboli dobová dramata se konají rovněž v prosinci. Vtipně zobrazují d'áblovsky snahy odvádět pastýře od jeslí, kde se narodil Ježíšek. Nakonec andělé zvítězí a pastýři vzdají hold Svaté rodině. Na Štědrý den se Mexičané účastní *Misa de Nochebuena* (půlnoční mše). [27, s. 8]

5.3.2 Svátek Tří králů

Svátek Tří králů je zaměřený zejména na děti. Před spaním, dne 5. ledna, děti v Mexiku vloží dopis pro tři krále do bot, a ty následně umístí na okno. Některé děti svůj dopis přiváží k balonku a vypustí jej do nebe. Následující den se brzy ráno probudí, aby viděly, co jim králové přinesli. Mnoho rodin v tento den schová vánoční stromky a betlémy. Večer se sejdou v širším rodinném kruhu, aby si společně pochutnali na tradiční *Rosca de reyes* (tedy věnec králů). Jedná se o koláč ve tvaru prstenu, který symbolizuje královskou korunu. Bývá zdoben sušeným a kandovaným ovocem, které symbolizuje šperky. V koláči je zapečená figurka malého Ježíška. Ten, kdo ji dostane ve svém dílu, by měl 2. února pozvat a pohostit všechny přítomné na *Día de la Candelaria*. [46]

(Obr. 4 a 5) Rosca de Reyes. Vlastní zdroj, 2019.

V současné době některé děti a jejich rodiče upouští od původní tradice. V mexické společnosti je stále častější tendence, že si děti místo od tří králů nechávají přinést dárky od Santa Clause. Tento trend započal již v polovině 20. století, když televize, filmy a rozhlas začaly představovat životní styl americké střední vrstvy, jenž v Mexiku způsobil jistý obdiv k sousedovi na severu. [48, s. 1001–1002]

Vzrůstající popularita Santa Clause vyvolává u části mexických obyvatel pohoršení. V roce 1951 mexický tisk psal o „hnutí proti Santovi Clausovi“. Hlavní argument tohoto hnutí spočíval v tom, že Santa je pro Mexičany cizí vetřelec, jenž ještě na počátku století ani nebyl v Mexiku znám jménem, jelikož dary, které rodiče svým dětem chystali, se vždy asociovaly s příchodem tří králů, nikoli s tradiční štědrovečerní večeří, jako je tomu v řadě případů nyní. Postava Santa Clause byla také spojována s pronikáním konzumismu do země. Santa Claus byl v podstatě představován jako obchodní a reklamní postava spojená s náboženským festivalem, byla to alternativa k oslavě narození Krista. [49] Informátorka Abigail poznamenala: *Děti v Mexiku mají většinou rády Santu, kvůli populárním vánočním filmům z USA.* (1.3.2021)

5.3.3 Den svatého Valentýna

14. února se v Mexiku slaví Den lásky a přátelství a mnoho Mexičanů má obvykle v plánu překvapit *serenatou* svoji přítelkyni, manželku nebo dívku, jejíž srdce chtějí dobýt. *Serenata* je způsob vyjádření lásky k člověku prostřednictvím hudby. Velká část úspěchu serenat je faktor překvapení. Ten, kdo serenatu chystá, přijde v noci k domu nicnetušící milované osoby, která již v mnoha případech spí, a začne zpívat romantické písně pod oknem domu za doprovodu živé hudby (nejlépe mariachi). Jedná se o velmi typické vyjádření romantické lásky v Mexiku. Událost je nejčastěji doprovázena hraním na kytaru a trubky, ale v některých méně častých případech, je puštěna nahraná hudba ze záznamu.

Předpokládá se, že tento mexický zvyk vznikl v 18. století, ale stal se velmi populárním ve 40. nebo 50. letech, kdy v mexických filmech opětovně vystupovali mužští herci demonstrující svou lásku prostřednictvím serenád. Serenata je běžná také při jiných příležitostech, jako jsou narozeniny, výročí svatby nebo při žádání o odpuštění. [50]

Bohužel uspořádat serenatu dnes, je výrazněji dražší než v minulosti, což lidi velmi odrazuje. Dříve se pořádaly častěji, uvedla informátorka Alejandra. (25.2.2021).

5.3.4 Velikonoční svátky

Jelikož je Mexiko převážně katolická země, není divu, že jsou Velikonoce nejdůležitější náboženské období roku. [51] V Mexiku velikonoční svátky zahrnují týden *Semana santa* (Svatý týden – od Květné neděle až do Bílé soboty) a následující týden *Semana de Pascua* (od Velikonoční neděle do další soboty). Svatý týden slaví poslední dny Kristova života. Velikonoční týden je oslavou Kristova vzkříšení. [52]

Jednotlivé oblasti v Mexiku se mohou pochlubit jedinečnými oslavami týdnu *Semana santa*, ale některé jsou obvyklé v národním měřítku. *Semana Santa* začíná Květnou nedělí, kdy se věřící mohou připojit ke speciální mši. Mši často předchází velký průvod připomínající Ježíšův triumfální vstup do Jeruzaléma. Na Zelený čtvrtek se v kostelích připomíná Poslední večeře, Kristovo symbolické mytí nohou svým učedníkům a Jidášova zrada. [51]

Na Velký pátek probíhají slavnostní průvody, kterých se většina obyvatel účastní jako kající. Vybraní jedinci nesou dřevěné kříže na ramenou reprezentující Ježíše. Zbytek lidí v davu zastupují apoštoly, Pannu Marii, římské vojáky a davy Jeruzaléma. Průvod obvykle trvá od poledne do tří hodin odpoledne, což reprezentuje tři hodiny, které Kristus trpěl na kříži. V některých oblastech se konají představení, které vyvrcholí simulovaným ukřížováním. [5, s. 5] Bolest a utrpení Panny Marie při ztrátě jejího syna lze navíc připomenout vystavením *Altar de Dolores* (oltáře smutku). [51]

Bílá sobota často zahrnuje slavnostní večerní mši, během níž každý ze zúčastněných zapálí svíčku u oltáře a tu pak drží po zbytek obřadu. [5, s. 5] Na některých místech v Mexiku je v tento den zvykem pálit figurku symbolizující Jidáše kvůli jeho zradě, což symbolizuje triumf dobra nad zlem a ponaučení pro zrádce. Figura je obvykle vyrobena z papíru nebo z lepenky a její typické barvy jsou černá a červená, což má symbolizovat ďábla. Ačkoliv byla tato tradice původně dodržována jako prostředek pro zachování sociální kontroly, dnes je hlavní důvod k tradici především společenské veselí. Pro mnoho členů komunity se jedná o den odpočinku, jídla a pití. V současné době tato náboženská tradice změnila postavu ďábla na postavu některých mexických politiků jako vyjádření nesouhlasu s jejich veřejnou politikou. Enrique Peña Nieto, Donald Trump, Felipe Calderón, Vicente Fox, Carlos Salinas de Gortari a dokonce i současný prezident Andrés Manuel López Obrador, jsou jen někteří z politiků, kteří v tento den skončili jako popel. [53]

Velikonoční neděle je oslavou Kristova vzkříšení, jedním z nejdůležitějších svátků v křesťanství, a zároveň vyvrcholením *Semana Santa* neboli Svatého týdne. Po období postní doby a modlitbách přichází den velké radosti. Mexičané zaplní kostely na velikonoční mši

(Misa de Gloria), aby oslavili tajemství vzkříšení. Následující týden je Velikonoční týden; školy jsou stále zavřené a rodiny často opouštějí město na krátké dovolené. [51]

5.3.5 Den Matek

Den matek je podle mnohých nejdůležitějším rodinným svátkem v Mexiku hned po Vánocích. Slaví se 10. května. Obvykle se celá rodina sejde, aby vzdali poctu matkám a mateřství. Ve školách se pořádají tance a divadelní představení na jejich počest. Některé rodiny na Den matek zavítají do kostela. Kostely zpravidla nabízejí všem matkám navštěvujícím mši *tamales* a horký nápoj zdarma. [6, s. 6] I když Den matek není oficiálním svátkem, v mnoha zaměstnáních matky dostanou den volna, aby si mohly naplno užít jejich den.

V Mexiku se slaví i Den otců, ale je třeba poznamenat, že tento den není oslavován tak intenzivně jako Den matek. Slaví každou třetí neděli v červnu, takže tento typ akce nebývá oslavován ve školním prostředí, ale i tak je vzdána pocta otcům v rodinném kruhu. Rodina obvykle pozve otce k jeho oblíbené činnosti nebo na jeho počest připraví jeho oblíbené jídlo. [54] Informátorka Guadalupe poznamenala: *Den Matek (nebo Den Otců) možná nepatří mezi tradičně mexické svátky, jelikož byly převzaty z jiných kultur. Přesto se v Mexiku oslavují ve velkém, jelikož vyzdvihují rodinná pouta. Je tom možnost poděkovat rodičům za všechny oběti, které během let pro děti s radostí vykonali. Pro rodiče je největším dárkem to, že se celá rodina sejde.* (3.12.2020)

5.3.6 Den Nezávislosti

16. září Mexičané oslavují výročí nezávislosti země od Španělska. Tento den je oficiálním státním svátkem a je doprovázen řadou aktivit od ohňostrojů až po tančení a zpěv. Den nezávislosti Mexika si lidé žijící ve Spojených státech amerických často pletou s *Cinco de Mayo* (Pátý květen), který značí jiný mexický národní svátek. Ve skutečnosti Den nezávislosti připomíná den 16. září v roce 1810, kdy Miguel Hidalgo y Costilla, katolický kněz známý jako padre Hidalgo, přednesl provolání nezávislosti. Hidalgo údajně vešel do farního kostela ve městě Dolores, zazvonil na kostelní zvon, pronesl dojemný projev a vyzval vesničany, kteří přišli, ke vzbouření. Mexičané ctí dědictví padreho Hidalgo tím, že každoročně rekonstruují tento historický moment v Národním paláci v hlavním městě. Tradicí je, že mexický prezident vystoupí na balkon paláce, zazvoní na zvon a přednese stejný projev, který údajně před více než dvěma sty lety přednesl sám padre Hidalgo. Mexičané po celé zemi i ve světě sledují projev v televizi. Nikdo neví, do jaké míry tento projev obsahuje Hidalgova přesná slova, jelikož si

ho nikdo nezapisoval. Demonstruje však Hidalgoovo odhodlání pro Mexiko a jeho obyvatele, a zároveň ctí okamžik, který posunul zemi k její nezávislosti. [55]

Informátor Noé popsal významnost tohoto státního svátku: *Den nezávislosti je jediným oficiálním svátkem, který je pro Mexičany opravdu důležitý. Ačkoliv si v průběhu celého roku stěžují na řadu věcí, které jsou v zemi v nepořádku, v tento den z jejich úst neuslyšíte o Mexiku jedinou negativní poznámku. Všichni se soustředí pouze na pozitiva a na to, co je činí hrdé na svůj národ.* (7.1.2021)

Chile en nogada je sezónní pokrm, který se často konzumuje na Den nezávislosti. Jídlo je spojováno se státností, zejména protože má tři barvy (červenou, bílou a zelenou), které představují barvy vlajky Mexika. [56, s.16]

(Obr. 6) Chile en nogada. Vlastní zdroj, 2019.

5.3.7 Día de los muertos

Tradice uctívání a připomínání zesnulých je univerzálním jevem, s jímž se můžeme setkat v různých kulturách. Společné téma je smrt, avšak v mexickém pojetí jde zejména o vyjádření lásky a respektu k zesnulým. Připomínají si, že lidé i po smrti nadále zůstávají členy komunity. Pro zbytek světa je občas překvapující, že tento svátek není vnímán jako smutný nebo ponurý. Naopak, do tohoto období patří večírky, pochody, převleky, zpěv a tanec. Mexičané oslavují život a smrt. Oslavy a zvyky provázející Día de los Muertos reprezentují specifický přístup ke smrti, přikládáný mexickému národu za vlastní. [57, s. 12] Informátorka Guadalupe svátek popsala následovně: *Je to náš způsob, jak si připomenout a ctít všechny milované lidi, kteří zemřeli. Vyvolává pocit jednoty s rodinou, která tvoří silný základ celé společnosti.* (3.12.2020)

Den mrtvých je tradice stará přes 3 000 let. Pochází ze starodávných tradic Aztéků a dalších předkolumbovských civilizací. Tito dávní lidé věřili v posmrtný život a považovali smrt za součást života, která byla pozitivně přijímána. Začalo se oslavovat již začátkem srpna a oslavy trvaly celý měsíc. Když Španělé v 16. století dorazili do Ameriky, změnili datum oslav z léta na podzim tak, aby se shodovalo se svátkem Všech svatých a památkou zesnulých. Tímto způsobem se Aztécká a křesťanská kultura sjednotila. Slaví se zejména 1. a 2. listopadu, ale oslavy často začínají již od poloviny října. Podle pověsti se zesnulé duše během oslav dočasně vracejí na Zem, aby navštívily svoji rodinu a pochutnaly si na jídle, které bylo na jejich počest přichystáno. Uvítání zemřelých se v mexických rodinách nebere na lehkou váhu, jelikož se traduje, že zesnulý může přinést do budoucna prosperitu (například hojnou sklizeň kukuřice) nebo utrpení (nemoc, nehody, finanční potíže atd.) v závislosti na tom, zda přivítání rodiny bylo uspokojivé nebo ne. [58]

Mrtví se dělí do několika kategorií v závislosti na příčině smrti, věku, pohlaví a v některých případech na povolání. Podle všeobecného přesvědčení je 1. listopad věnován vzpomínce na „muertos chiquitos“ dětem a 2. den, těm, kteří zemřeli v dospělosti. V některých částech země patří 28. říjen lidem, kteří zemřeli v důsledku nehody nebo tragicky, a 30. října se očekává příchod duší dětí, které zemřely, aniž by byly pokřtěny. [59]

V tomto období se v řadě mexických rodinách vystaví oltář *ofrenda* (oltář zemřelým). Na něm se umísťují fotografie zesnulých. Přikládají se různé předměty, které připomínají konkrétní osoby např. jejich oblíbené pokrmy. Typické je vystavit na oltář *papel picado* (ozdobný papír), který symbolizuje vítr a křehkost života. Tento vystříhovaný pestrobarevný papír se mimo oltářů používá i pro zdobení domů a ulic a během tohoto období je takřka všudypřítomným. Oranžové květiny *cempasuchi* jsou rovněž nedílnou součástí oltářů zemřelých, stejně jako sladký chléb *pan de muerto*. Tento druh pečiva má kulatý kus na vrcholu, který připomíná lebku a úzké kousky po stranách, které připomínají kosti. Na oltáři nalezneme i *Calavera de azucar*, což je pamlsek vyrobený z cukru ve tvaru lebky. Často bývá zdobený barevnou polevou. Mimo umístění na oltáři se může *Calavera de azucar* i osobně věnovat přátelům nebo rodině. V tomto případě je jméno obdarovaného napsané polevou na čele lebky. Výroba cukrových lebek je oblíbenou aktivitou pro děti i dospělé. [3]

(Obr. 7 a 8) Domácí ofrendy. Vlastní zdroj, 2018.

V závislosti na regionu se na oltář umisťují rozličné předměty, které mají různou symboliku jako je např. voda (zdroj života), sůl (prvek očisty), svíce (naděje) nebo květiny (slavnost). V Národním antropologickém muzeu se každý rok pořádá výstava ofrend (oltářů zemřelých) z různých částí země, aby byla možnost zachytit rozdílné postupy venkovských lokalit a etnických skupin a zároveň demonstrovat kulturní rozmanitost země. Oltáře zemřelých se kromě domácností také nacházejí na ulicích, ve školách, v obchodních centrech i v restauracích. [57, s. 42] Každá rodina má však své osobité zvyky: *V mé rodině vystavit doma ofrendu nikdy nebylo zvykem, avšak každý rok v tuto dobu chodíme celá rodina na hřbitov společně nazdobit hrob a poctít své předky*, poznamenal informátor Carlos. (5.2.2021)

(Obr. 9 a 10) Ofrenda v nákupním domě a na ulici. Vlastní zdroj, 2018.

Mnozí během svátků zavítají na hřbitov, aby zavzpomínali na zemřelé. Během oslav hřbitovy zpravidla zůstávají otevřeny 24 hodin denně a některé rodiny stráví mezi hroby celou noc. Rodiny si zde neformálně povídají a děti si hrají mezi hroby. Připomínají si i ctnosti a dobré skutky zemřelých členů rodiny se snahou poučit děti o hodnotách a s nadějí, že budou tyto hodnoty přeneseny na další generace. Nálada na hřbitově bývá sice velmi slavnostní, ale nevládne zde smuteční rozpoložení. Rodiny si užívají shledání, společně jedí a hrají hudbu pro pobavení živých i mrtvých. Velká důležitost se klade na zdobení hrobů. Na hrobky bývají umístěny květiny, sladkosti, pečivo a mnoho svíček, které v noci vrhají tajemnou zář a vytváří na hřbitově velmi pozitivní až romantickou atmosféru. [60, s. 148] Informátor Jorge uvedl: *Význam oslavy spočívá ve smíření se smrtí a v uvědomění si svého místa v rodině.* (15.12.2021)

Typickou ikonou slavností je La catrina. Ta reprezentuje osobu, která se styděla za svůj mexický původ a snažila se o napodobení francouzského stylu. Také na sebe nanášela make-up, aby zakryla svou tmavší pleť. Je zobrazována jako kostra, aby bylo jasné, že všichni lidé vypadají pod povrchem stejně. Mnoho Mexičanů se během tohoto svátku přestrojí za Catrinu, aby si příběh připomněli. V současnosti pro mnohé figura zosobňuje identitu samotné země. [32, s. 81]

(Obr. 11) Lidé v přestrojení za Catriny. Vlastní zdroj, 2018.

Ikonická postava byla vytvořena v roce 1910 mexickým umělcem a grafikem José Guadalupe Posada. V jeho podání La Catrina vyobrazuje ženskou lebku zdobenou kloboukem v evropském stylu. Tehdy jí dal jméno La Calavera Garbancera. Jméno La Catrina dostala až od mexického malíře Diego Rivery, který navázal na dílo Guadalupeho Posady a vyobrazil její tělo. Díky Diegu Riverovi se kostlivá dáma stala obrazem mexické kultury a tradičně se používá během oslav Dias de Los Muertos. [32, s. 81]

(Obr. 12 a 13) Figury La Catrina. Vlastní zdroj, 2018.

Pojem *Calavera* v tomto období je nejčastěji spojován s výše zmiňovanou cukrovou lebkou, ale nelze opomenout, že časté jsou i nejrůznější grafické vyobrazení této zdobené lebky, které se vyskytují jak na potiscích triček, tak jako omalovánky nebo případně masky. Termín *Calavera* mimo jiné rovněž odkazuje na literární žánr, který si Mexičané začátkem listopadu připomínají. Většinou se jedná o básně s rýmovaným vázaným veršem, které jsou psané v ironickém a sarkastickém tónu. Častým tématem je smrt a satiricky laděné kritiky veřejně známých osobností. Občas pojednávají také o historických a společenských událostech. Tradičně bývaly básně anonymní a symbolizovaly tak hlas lidu, avšak s postupem času jména začala být zveřejňována. [61, s. 19]

Mexičané při příležitosti oslav *Día de los muertos* pořádá venkovní výstavu obsahující 53 gigantických lebek, které se nachází po dobu jednoho měsíce na bulváru Paseo de la Reforma. Výstava pod jménem *Orgullo Mexicano* (Mexická hrdost) obsahuje díla vyrobená různými národními a zahraničními umělci. Každé dílo má podstavec, na kterém se můžete dozvědět něco málo o díle a autorovi. Výstava si klade za úkol vyzdvihnout mexickou kulturu s ohledem na jednu z nejdůležitějších oslav Mexičanů.

Velký průvod *Catrin* patří také k oblíbeným aktivitám obyvatelů hlavního města. Zúčastnit se může každý bez ohledu na věk. Jedinou podmínkou je mít svůj vlastní kostým

s mexickými motivy, který ovšem nemá nic společného s Halloweenem. Malování na obličej mají za úkol desítky profesionálních vizážistů za poplatek okolo 100 pesos.

Velkou a očekávanou událostí je každoroční průvod *Gran desfile de Día de Muertos*, který se odehrává v hlavním městě Ciudad de México. Průvodu se účastní více než 250 000 občanů a další stovky dobrovolníků pomáhají s přípravou. Přehlídka trvá přibližně tři hodiny a její televizní přenos je sledovaný v celém Mexiku. [57, s. 196]

(Obr. 14 a 15) Průvod Gran desfile de Día de Muertos. Vlastní zdroj, 2018.

Stará legenda a píseň se jménem *La Llorona* je pro svojí tematiku smrti asociována s Día de los muertos. V rámci slavností je v hlavním městě každoročně pořádána hra na kanálech Xochimilco. Diváci mohou nastoupit na *trajineru* (dřevěnou loď) a cestovat po vodě skrz stezku ozářenou světlicemi, která je dovede na jeviště s osvětlenou pyramidou. Divadlo zahrnuje hudbu, nahuatlské písně, tanec a představení plné světla a barev. [60, s. 201]

Informátor Mauro poznamenal: *Zejména v mexických státech při hranici se Spojenými státy americkými je čím dál více populární sousední Halloween, což způsobilo, že v současnosti slavnost obsahuje směs prvků Halloweenu a Día de los muertos.* (29.1.2021)

Od roku 2008 je Día de los muertos na seznamu UNESCO jako nehmotné kulturní dědictví lidstva a nynější tendencí jsou hojně oslavy i mimo území Mexika. Jelikož tradice v posledních letech neunikla fenoménu globalizace, stala se součástí mezinárodní audiovizuální produkce jako je například film *Spectre* ze série o Jamesi Bondovi nebo animovaného filmu *Coco* od Disney. Vzrůstající popularitu nachází po celém světě a zároveň každoročně do Mexika přiláká řadu turistů. Mexičané na současnou podobu svátku nahlíží jako na majestátní oslavu mexické národní identity (stejným způsobem jakým se nahlíží na Den nezávislosti) a mnozí ho považují za nejočekávanější slavnost roku. [62] Informátor José poznamenal: *Tento svátek je všeobecně uznán jako zcela mexická událost, a hrdost na jedinečnost a krásu tohoto svátku nás Mexičany spojuje jako komunitu.* (19.12.2020)

5.3.8 Quinceaños

Quinceaños je přechodový rituál a tradice, která je velmi známá v Mexiku a jiných latinskoamerických zemích. Jedná se o velkolepou narozeninovou oslavu dívek, které dovršily patnáctý rok svého života. Rituál symbolizuje dívčin přechod z dětství do ženství. Původní tradice také vyzdvihovala připravenost mladé ženy k manželství. Dnes je událost interpretována spíše jako známka toho, že je dívka dostatečně stará na to, aby nosila vysoké podpatky, používala make-up a začala chodit na romantické schůzky. Původ této tradice není jednoznačný, ale předpokládá se, že vychází z indiánských tradic národů Latinské Ameriky. Možný je i vliv katolicismu ze Španělska. [63]

Celé oslavě předchází rozsáhlé přípravy a plánování. Výběr data a místa konání začíná nejméně dva roky před skutečnou oslavou patnáctých narozenin. Během této doby rodiče šetří peníze a rozhodují o rozsahu oslavy. Jelikož oslava Quinceaños většinou přesáhne finanční možnosti rodiny, rodiče musí věnovat dost času výběru *padrinos*, což jsou vybraní sponzoři nebo patroni. Sponzoři oslavy jsou směsí širší rodiny, blízkých přátel nebo členů komunity, kteří podpoří část akce tím, že koupí malé jednorázové dary nebo jeden z hlavních darů, které symbolizují rituál přechodu.

U Mexičanů koncept rodiny přesahuje pokrevní vazby a sociální příbuznost je úplně stejně důležitá. Křestní kmotři se stávají členy širší rodiny, stejně tak každý z *padrinos* oslavenkyně. *Padrinos* budou oslavováni jako *compadre* nebo *comadre* a dále budou tvořit nedílnou součást všech rodinných akcí v budoucnosti. Tradičně existovaly pouze dva typy *padrinos* – křestní kmotři a prarodiče. Počet *padrinos* se však zvýšil, protože výrobní náklady na takovou událost byly ovlivněny rostoucími cenami na trhu. Poprosit o sponzorství není vnímáno jako dotěrné, jelikož kultura je silně orientována na rodinu a všeobecné přesvědčení je to, že vzájemná pomoc je otázkou morální odpovědnosti. [48, s. 954]

Informátorka Karen zmínila, že pro vysoké náklady spojené s oslavou se některé dívky rozhodnou oslavu nepořádat: *Jelikož je tento druh oslavy velmi drahou záležitostí, dávají rodiče obvykle svým dcerám možnost si vybrat. Bud' si mohou zvolit tradiční večírek, nebo za ušetřené peníze vycestovat do zahraničí. Existuje celá řada agentur organizujících cesty pro quinceañeras a samotná cesta je zároveň příležitostí pro navázání přátelství s ostatními oslavenkyněmi. Já si místo oslavy vybrala cestu do Evropy, jelikož mi přijde zbytečné utratit tak velkou sumu peněz za oslavu, která trvá jen jeden den.* (8.2.2021)

Oslava začíná mší. Kostel je pro tuto příležitost slavnostně vyzdobený. Oslavenkyně, která je často označována jako „Quinceanera“, přijde do kostela s doprovodem. Může jí

předcházet sedm nebo čtrnáct párů, chlapci známí jako „Chambelanes“ a dívky jako „Damas“. Mše se řídí obvyklým způsobem, včetně kázání. Kněz může dát dívce speciální požehnání. Během mše může oslavenkyně také obdržet speciální symbolické duchovní dary. Dary mohou zahrnovat Bibli a růženec, kříž nebo jiný náboženský náhrdelník či prsten. Kázání je příležitostí pro kněze, aby dívce připomněl její duchovní závazky vůči své rodině, komunitě a Bohu. [48, s. 954]

(Obr. 16) Oslava Quinceaños. Vlastní zdroj, 2019.

Po mši začíná večírek a veselí, které obvykle zahrnuje muziku, balónky, občerstvení a dort. Dekorativní motivy vyvolávají silný kontrast mezi ozdobami určenými pro děti a předměty symbolizující večírky pro dospělé. Například zastoupení dívčí panenky převládají v dárkových tabulkách a dekoracích na dortu, zatímco u stolu jsou sofistikované skleničky na šampaňské a lahve, třpytivé disco koule a další světla a speciální efekty připomínající taneční klub pro dospělé. Jedna z hlavních událostí večera je choreografický tanec valčíkového typu, který tradičně tančí oslavenkyně se *Chambelanes*. Typický je i speciální tanec s otcem. [63]

Svůj zážitek zhodnotila informátorka Abigail: *Moje oslava narozenin quinceaños byl nezapomenutelný zážitek, na který jsem se těšila velkou část svého dětství. Je to tradice, kterou absolvovala moje maminka i babička a přijde mi škoda v ní nepokračovat. Patnácti let se dovrší jen jednou v životě, tudíž by se to mělo náležitě oslavit. Moje oslava byla menší, měla pouze padesát hostů. Některé mé kamarádky měly oslavu s více než dvěma sty účastníky, což není v Mexiku zas tak moc neobvyklé. Často se stává, že dorazí více lidí, než je pozváno.* (1.3.2021)

5.3.9 Sledování Super Bowl

Sledování Super Bowl v okruhu rodiny a přátel je každoroční tradice USA, která byla v Mexiku do velké míry převzatá. Mexiko je zemí s největším počtem fanoušků NFL (profesionální liga amerického fotbalu) hned po USA. Je stále běžnější, že se Mexičané, ať už jsou fanoušci ligy nebo ne, scházejí, aby kolektivně sledovali hru. [64]

Informátorka Karen poznamenala: *V naší rodině je společné sledování Super Bowl ve své podstatě jako druhé Vánoce. Sejdeme se celá rodina, abychom sledovali zápas. Je to naše každoroční rodinná tradice.* (8.2.2021) Informátor Mauro rovněž potvrdil sledování zápasu: *Na severu Mexika je sledování Super Bowl velmi běžné. Obvykle se dvakrát nebo třikrát do roka sejdeme v partě přátel, abychom sledovali zápas. Stejně jako v USA je pro tuto příležitost zvykem připravit guacamole.* (29.1.2021)

5.4. Mexická gastronomie

Význam mexické gastronomie a jeho uznání napříč světem je nepopíratelný. Od *tortillas*, *tamales*, *empanadas* a *tacos*, po *moles*, *pozoles* a *chiles en nogada*, mexické jídlo má dnes kardinální význam pro místní obyvatele i cizince stejně jako tomu bylo vždy v minulosti. Na mexickou gastronomii je nahlíženo jako nehmotné kulturní dědictví, které navíc svou rozmanitostí identifikuje každý stát Mexika a jeho regiony.

Antropologické výzkumy zaměřují pozornost na přípravu a podávání jídel ve světě a jeho vnímání jako potravy nejen pro tělo, ale také pro duši. Stejně tak i v Mexiku výzkumy ukazují souvislosti mezi jídlem a náboženstvím, rituály a tradicemi ve více než padesáti etnických skupinách, které obývají jeho území. Řada výzkumů věnuje pozornost podávání mexického jídla na večírcích, v chrámech a na hřbitovech. Všechny podtrhují význam kulinářství při formování identity etnických skupin a komunit. Kulinářská součást etnické dimenze se v širším záběru může promítnout do národní identity. To znamená, že příchutě, vůně, barvy a textury potravin, stejně jako techniky přípravy a rituály ochutnávání, by měly být zkoumány jako základní součást zrodu mýtů, symbolů a hodnot, které spojují po sobě jdoucí generace Mexičanů. Gastronomická kulturní specifika umožňují vymezit osoby, které náleží k mexické národnosti. [65]

Mexické jídlo se zdaleka neskládá pouze z *tacos* a *burritos*. Většina toho, co lidé po celém světě považují za mexické jídlo, je ve skutečnosti jídlo typu „Tex-Mex“ vynalezené v příhraničních městech USA. Příprava mexické kuchyně je poměrně sofistikovaná záležitost a vyžaduje značnou znalost i praxi. Užívají se recepty sahající až do doby před příchodem Španělů, a zároveň se pracuje s mnohými kombinacemi moderních příchutí. [6, s. 21– 22]

Informátor José o mexické kuchyni vypověděl: *I když to, co v Mexiku považujeme za národní kuchyni se v každém státě trochu liší, tak se všichni Mexičané do jednoho hrdě shodnou, že mexická kuchyně je „ta nejlepší na světě“, a to je všeobecné přesvědčení, které nám dává pocit jednoty.* (19.12.2020)

Postoje Mexičanů k národní kuchyni reflektuje poznámka informátora Cesara: *Mexické jídlo je vždy vyrobené s láskou a tradicí a v mnoha případech s sebou přináší vzpomínky na domov. Je vždy autentické. Nejedná se o žádné rychle zhotovené jídlo z fastfoodu.* (28.1.2021)

5.4.1 Tortilla

Není žádným tajemstvím, že tortilla je typickým mexickým jídlem. Je ikonou tradiční mexické gastronomie a pro mnohé představuje národní symbol země. Kromě toho je to zdroj vitamínů, sacharidů a minerálů. Tortillas mohou doprovázet téměř jakýkoliv chod a v některých případech tvoří základní surovinu pro další tradiční mexická jídla. Bez tortilly nelze připravit řadu národních pokrmů, jako jsou *enchiladas*, *chilaquiles*, *enfrijoladas*, *quesadillas* nebo proslulé *tacos*, které jsou charakteristické pro mexickou kuchyni. Tortilla je zpravidla přítomna na stolech mexických rodin, ve všech státech země, stejně jako ve všech typech domácností, bez ohledu na jejich sociální vrstvu.

Výroba tortilly pochází z prastarých středoamerických kultur. Tvarování tortilly do dokonalosti a jemné vaření na komálu (Comal -plochá zakulacená litinová pánev) je výrobní postup, který se opakuje po staletí jakožto dědictví původního mexického obyvatelstva. Autentická tortilla je dle většiny Mexičanů z kukuřice, což je další výrazný symbol mexické kuchyně. Ve skutečnosti se v Mexiku říká: *Sin maíz, no hay país* (bez kukuřice není země). Mnoho indiánských obyvatel Mexika se označují jako *gente de maíz* (lidé kukuřice). Na druhé straně jsou nyní hojně užívané i pšeničné tortilly, které pravděpodobně vznikly později na severu země v Texasu, kde také vznikla kuchyně označovaná jako Tex-Mex. [66]

(Obr. 17 a 18) Pokrmy obsahující tortillu. Enfrijoladas a Tacos al pastor. Vlastní zdroj, 2019.

5.4.2 Mole

Mole poblano je považováno za mexické národní jídlo a používá se k podpoře různých pohledů na národní identitu. Mole je jedním z trvalých tajemství mexické kuchyně. Toto slavnostní jídlo z krůtího nebo jiného masa ponořené do husté tmavé omáčky z chilli papriček často udivuje cizince, protože obsahuje velmi neobvyklou kombinaci chutí. Mimo to, že je omáčka

velmi pálivá, obsahuje také kakao či přímo čokoládu, které je svou sladkou chutí spíše spojována s dezertem než s hlavním jídlem. Mexičané mají také určité pochybnosti ohledně tohoto národního jídla, ale z velmi odlišných důvodů. I když je mole poblano často označován jako jedinečný pokrm z ikonického města Puebla, lze jeho název také přeložit jako „mole lidu“. Je to pokrm s tolika variacemi receptů, kolik je v Mexiku komunit a kuchařů. Možná kvůli této nejednoznačnosti se Mexičané často dívali na mole jako na zdroj své národní identity. [67]

Ve dvacátém století bylo mole popsáno jako výsledek indiánské a kreolské/španělské kultury. Snaha určit, která kultura hrála hlavní roli při vzniku mole a zahájila diskusi o tom, které aspekty minulosti byly součástí mexické identity. Diskuse způsobila napětí mezi těmi, kteří chtěli zdůraznit kreolský původ mole a těmi, kteří zdůrazňovali i jeho původní kořeny.

Avšak ještě v devatenáctém století bylo mole identifikováno hlavně jako indiánské jídlo, takže mělo nízké postavení a nebylo považováno za symbol národa. Již počátkem 20. let 20. století se v mexickém tisku začala objevovat informace o tom, že pokrm mole byl poprvé servírován v sedmnáctém století v klášteře Santa Rosa. To způsobilo posun ve vnímání pokrmu od jídla identifikovaného s rolníky k úctyhodnému jídlu, které se servírovalo i v domácnostech vyšší vrstvy. Byla propagována myšlenka, že mole je vhodné pro každou příležitost, jelikož je jedno z nejrepresentativnějších mexických pokrmů. Mýtický původ mole v koloniálním klášteře odpovídá za řádné ocenění pokrmu, ale také ukazuje, že evropská kultura byla považována za nadřazenější. [68]

Informátor José uvedl: *Světově méně známá mexická jídla jako je mole nebo pozole jsou daleko více charakteristické pro mexickou kuchyni než např. takové burrito, které je synonymem pro mexickou gastronomii zejména mimo území Mexika.* (19.12.2020)

(Obr. 19) Mole s rýží. Vlastní zdroj, 2019.

5.4.3 Tequila

Tequila nepředstavuje pouze gastronomický produkt, ale také je prezentována jako národní znak a symbol mexické identity. Nápoj je pojmenován po městě původu Tequila v mexickém státě Jalisco. Slovo pravděpodobně pochází z jazyka *nahuatl*. Skládá se z *téquitl*, což znamená práce, povinnost, nebo úkol, a z *tlán*, což znamená místo. [69, s. 8]

Mimo Mexiko je tequila spojována s výjevy hlučných oslav, s pitím ve formě panáků nebo jako příčina těžkých kocovin. Je to nápoj, který se rychle konzumuje – účinný prostředek k opití. V Mexiku je tequila často spojována se svatbami, narozeninami nebo jen posezením s přáteli. Jinak řečeno: tequila se často popíjí během výjimečných i běžných slavnostních příležitostí. Občas se pije ve formě panáků, ale nejčastěji se usrkává. Tequila je komplexní kulturní komodita a je především o lidech – a v tomto případě o lidech v Mexiku. [69, s. 2–3]

Je třeba zmínit, že existují desítky destilovaných nápojů, které stejně jako tequila odrážejí aspekty bohaté historie Mexika: *bacanora* ze státu Sonora, *sotol* ze státu Chihuahua, *mezcal* z Oaxaky a *Zacatecas* a *raicilla* z Jalisca. Můžeme si tedy klást otázku, v čem je tequila výjimečná a proč představuje silný symbol mexičanství. Tequila přitom nebyla vždy nápojem národa, navzdory současným prezentacím, které ji jako takovou zobrazují. V průběhu let ji výrobci tequily, spotřebitelé, vládní úředníci, spisovatelé, umělci a producenti filmů posílili jako znak identity v mexickém povědomí.

Poslední dvě století znamenala tequila pro různé skupiny lidí různé věci. Mexické elity zpočátku odmítly tequilu jako nmoderní a levnou, místo toho raději pily koňak a jiné evropské nápoje, zatímco chudé a pracující vrstvy v ní spatřovaly symbol odporu proti privilegovaným vrstvám. Toto pojetí se také vyvíjelo prostřednictvím kina, literatury a rozhlasu. Nový význam tequily nabral na síle díky tomuto každodennímu působení. [69, s.2–3]

(Obr. 20) Opracovávání agáve pro výrobu tequily ve státě Jalisco. Vlastní zdroj, 2018.

5.5 Ekonomický vliv na mexické tradice

5.5.1 Ekonomika v Mexiku

Mexická ekonomika se otevřela světu v druhé polovině devadesátých let minulého století. Mexická ekonomika s reálným HDP (odhad) 2,4 trilionu USD v roce 2017 je 11. největší ekonomikou na světě, nicméně distribuce příjmů je zde velmi nerovná [70]. Mexická ekonomika se orientuje stále více na výrobu a díky dohodě o volném obchodu v severní Americe (NAFTA) „North American Free Trade Agreement (NAFTA)“, uzavřené v roce 1994, je pro ni druhým největším exportním trhem USA. Díky vstupu do NAFTA se Mexická ekonomika stabilizovala a posílila. Mexiko se také více otevřelo okolnímu světu a stalo se tak více atraktivní pro severoamerické i globální investory. Zahraniční investice v Mexiku proto výrazně vzrostly. V roce 2012 Mexiko také vstoupilo do „Pacifické aliance“, kterou tvoří společně s Peru, Kolumbií a Chile. Následkem těchto aliancí a uzavřením dalších 46 dohod o volném obchodu je nyní 90 % exportu Mexika realizováno v rámci dohod o volném obchodu. Otevření ekonomiky volnému obchodu a tedy světu, také umožnilo rozvoj turismu a posílilo jeho dopad na celou ekonomiku. [71].

5.5.2 Základní charakteristika sektoru turismu Mexika v roce 2019

Podle výzkumu WTCC v roce 2019 sektor turismu zaměstnával 7,12 mil osob což činí přibližně 13,3 % všech zaměstnaných v Mexiku. Příjmy z turismu tvořily 5,2 % všech exportů země z čehož byla drtivá většina (94 %) vynaložena při rekreaci (leisure spending) a pouhých 6 % v rámci obchodních cest (business spending). Naprostá většina příjmů z turismu přitom (85 %) pocházela od zahraničních návštěvníků. [72]

5.5.3 Ekonomický vliv turismu (sektoru „Travel & Tourism“) na ekonomiku Mexika

Turismus v Mexiku se v posledních letech, před dopadem Covid-19, velmi dynamicky rozvíjel. Podle výzkumu publikovaného WTCC přispíval Mexický turismus v roce 2019 velkým podílem (15,5 %) k tvorbě HDP Mexika. Přitom celosvětový (globální) příspěvek turismu k tvorbě HDP v tomtéž období byl pouhých 10,3 %. Tempo růstu turismu +1,8 % v roce 2019 příkře kontrastovalo se záporným tempem růstu (-0,1%) celé Mexické ekonomiky.

Z tohoto hlediska byl v roce 2019 sektor turismu („Travel & Tourism“) jedním z nejvýznamnějších sektorů Mexické ekonomiky, který dynamicky rostl i přes záporné tempo růstu celé země. Tento sektor ekonomiky poskytoval pracovní příležitost více jak desetíně obyvatel a významně přispíval k exportu země. [72]

5.5.4 Důsledky prudkého ekonomického rozvoje turismu

Cestovní ruch v Mexiku je jedním z nejvýznamnějších odvětví ekonomiky v zemi. Status Mexika jako turistické velmoci je do značné míry důsledkem obrovského kulturního bohatství země. V roce 2019 se Mexiko umístilo na sedmém místě v počtu návštěv zahraničních turistů na světě. Do země zavítalo 45 milionů zahraničních turistů. Turismus také hraje důležitou roli v udržení a reprodukci kultury, protože zájem domácích i zahraničních cestovatelů o kulturní bohatství Mexika podporuje novou produkci tradiční řemeslné výroby, kulturních akcí i rozvoj muzeí a archeologických nalezišť. Produkce řemeslné tvorby řady ručně vyráběných tradičních výrobků je velmi závislá na poptávce turistů, kteří přicházejí do země ze zahraničí. O tradiční výrobky a produkty totiž jeví největší zájem právě zahraniční turisté. [73]

(Obr. 21) Tradiční mexické výrobky. Vlastní zdroj, 2018.

Na nárůstu turismu v zemi má zásluhu celá řada rozličných iniciativ jako je například program *Pueblos Mágicos*, světové dědictví UNESCO nebo projekt *La Ruta de Tequila* (Stezka za Tequilou). [69, s. 118]

5.5.4.1 Dopady programů podpory turismu na tradiční společnost

Pueblos Mágicos (magická města) je program vedený mexickým sekretariátem cestovního ruchu, jehož záměrem je zvýšit návštěvnost vybraných atraktivních lokalit. Lokalita zařazená do programu Pueblo Mágico je zpravidla město s historií, symboly a legendami, které bylo dějištěm mimořádných historických nebo jinak významných událostí, jež se zapsaly do dějin Mexika. Výběr lokalit je velmi pečlivý a je proveden tak, že v každém zákoutí vybraných měst se odráží národní identita země. Návštěva těchto lokalit je atraktivní příležitostí pro poznání kultury a půvabu Mexika. V současné době existuje 132 vybraných měst zařazených do programu *Pueblos Mágicos*, která jsou rozmístěna po celé zemi. [74]

Ačkoliv program Pueblos Mágicos měl nesporně velmi pozitivní ekonomický dopad na vybrané lokality tím, že pomohl probudit velký zájem o vybraná města, nárůst turismu měl za následek i negativní dopady na místní obyvatele i mexické kulturní tradice jako takové. Lidé z daných lokalit často zdůrazňují, že ve snaze o zachování tradičních prvků společnosti tento program selhává. Programu Pueblos Mágicos je často vyčítáno zejména to, že upřednostňuje „vnější zájmy“, spíše než blahobyt místního obyvatelstva. Do míst, která reprezentovala čisté tradiční způsob života místního obyvatelstva vstupují nové služby orientované na přicházející turisty. Příkladem je umístění restaurací s mořskými plody do měst ve vnitrozemí, nebo prosazování jiného typu gastronomie, který v mnoha případech nemá nic společného s tradicemi a místní identitou. Také dochází ke stavebním úpravám, „vylepšování“ či „modernizaci“ dříve ryze tradičních míst a jejich přetváření pro potřeby turistického ruchu. Jednou z dobře viditelných změn, iniciovaných programem Pueblo Mágico, bylo nové, pohodlnější dláždění historických ulic. Místní úřady odstranily tradiční nerovnou dlažbu a nahradily ji moderními hladkými dlažebními kameny, což přineslo nelibost u některých místních obyvatel.

Je zřejmé, že výměna povrchu městských ulic souvisela s širšími změnami paralelně probíhajícími v regionu. Mimo jiné dochází k omezení přístupu místních obyvatel do dříve běžně přístupných míst a staveb nově vyhrazených pro platicí turisty. Je zřejmé, že následkem úspěšného programu Pueblo Mágico dochází ke změnám, které modifikují tradiční způsob života a identitu místního obyvatelstva posouvají ji novým směrem. [69, s. 116–121]

5.5.4.2 Export tradičních Mexických výrobků a autentičnost

Mění se i některé tradiční, původně ryze Mexické výrobky a zboží. S otevřením Mexika světovému obchodu se mexický tradiční nápoj tequila začal vyvážet do řady různých zemí. To bylo možné jen díky použití zcela nové technologie výroby, což bylo nezbytné ke zvýšení produkce a dosažení kvality požadované zahraničními odběrateli. Není sporu o tom, že dynamicky rostoucí export tohoto nápoje vytváří nová pracovní místa a podporuje ekonomický růst země. Nicméně ze silné domácí i zahraniční oblíbenosti tequily těží především velké kapitálově silné nadnárodní korporace, které postupně převzaly téměř veškerou výrobu tohoto produktu v Mexiku.

Tequila je právem označována jako velmi cenný mexický národní produkt, který se prosadil na globálním trhu. Mexičané tedy mohou být na tequillu a její světový úspěch právem hrdí, nicméně tento obchodní úspěch přinesl i určité negativní společenské dopady zejména na menší tradiční výrobce. Přizpůsobení produktu co největšímu množství spotřebitelů po celém světě znamenalo zavedení vysokých technických standardů výroby. Tyto standardy jsou pochopitelně příliš náročné pro tradiční výrobce a tvoří překážku pro malé rodinné lihovary v regionu Jalisco, které dříve tequillu produkovaly. [75]

Menší místní výrobci v se často vyhýbají označení svých produktů z modrého agáve názvem „tequilla“ kvůli vysokým nákladům spojeným s označováním touto značkou. Když mexická vláda v roce 1978 zavedla oficiální mexickou normu (Norma Oficial Mexicana) a požadovala, aby se společnosti řídily vládou schválenými testovacími opatřeními (a platily nemalé poplatky s tím spojené), mnoho majitelů místo toho, aby se řídilo těmito předpisy, jednoduše přestalo používat název „tequila“ na svých etiketách. Místo toho přejmenovali své nápoje na „destilované agáve“ (destilado de agave) nebo „pálenka z agáve“ (aguardiente de agave). Většina z těchto lihovin je však vyrobena tradičním způsobem ze stejných ingrediencí jako „tequilla“ (z modrého agáve). Současně se zviditelněním tequily ve světě jako mexického autentického produktu, začaly být některé v podstatě původní, autentické produkty z destilovaného agáve považovány za neautentické. To je ovšem paradox, který kompletně popírá koncept autenticity „mexického“ produktu. Je ironií, že rodinné lihovary, které dodržují tradiční autentické postupy výroby, musí svůj produkt nazývat netradičním jménem jako „pálenku z agáve“ a nemohou pro svůj produkt použít tradiční označení „tequilla“. [69, s. 122–124]

Masový vývoz tequily vyvolává nadměrnou poptávku po modrém agáve, což je hlavní surovina, která je nutná k přípravě tequily. Nedostatek agáve měl za následek technologické

změny výrobního procesu i změny v pěstování suroviny. To má ovšem za následek ztrátu autenticity a v tomto smyslu i kvality vyráběného nápoje. Snaha uspokojit mezinárodní poptávku je příčinou urychlení procesu výroby, a proto finální produkt ztrácí na autentičnosti.

Politika volného obchodu a globalizace stále více ovlivňují výrobu tequily, a to navzdory skutečnosti, že je tequila stále prezentována jako stoprocentně mexická a je vnímána jako důstojný představitel mexické kultury. Vliv globalizace však způsobil, že mexické značky tequily, s dlouholetou tradicí, byly z velké části prodány zahraničním subjektům. Pěstování agáve a výroba tequily sice nadále probíhá v Mexiku, ale vlastníci a management odprodáných výrobních závodů v řadě případů již nejsou ani Mexičané, což také do určité míry přispívá ke ztrátě autentičnosti produktu. Z vysokých prodejů národního produktu jako je tequila, který je nyní stále více přizpůsobován potřebám zahraničních spotřebitelů, tedy neprofitují mexické domácnosti, naopak je zdrojem bohatství mezinárodních obchodníků a investorů. [75]

Rozvoj turismu v Mexiku na jedné straně nepochybně přispívá k udržení a rozvoji národních tradic a zvyků. Na příkladu Pueblos Mágico a tequily jsme však demonstrovali i opačný, negativní dopad turismu na tradice a národní identitu Mexika. Rozvoj turismu má za následek přizpůsobování mexického prostředí potřebám turistů stejně jako jsou měněny „tradiční“ mexické produkty k uspokojení potřeb zahraničních odběratelů.

6. Závěr

Mexiko je heterogenní země, jejíž dnešní podoba byla ovlivněna předkolumbovský civilizacemi i evropskou kolonizací. Kultura v zemi se v určitém ohledu liší v závislosti na regionu, socioekonomickém statusu i specifických zvyklostech jedinců. Mnohostranná mexická kultura má však řadu prvků, které hrají roli v národním měřítku.

V práci byly nejprve definovány některé prvky kultury jako je etnicita, jazyk a náboženství. Při snaze o vymezení etnické příslušnosti mexické společnosti bylo shledáno, že původní etnické rozlišení na mestiky a indiány, je dnes vymezeno spíše na základě kulturní diferenciaci nežli etnicitě samotné. Mestici, kteří tvoří suverénní většinu mexického obyvatelstva, se identifikují jako kulturně hispánští, kdežto indiáni se spíše ztotožňují s původními americkými tradicemi. Odlišnost těchto skupin je patrná také z lingvistického hlediska. Mestici užívají španělštinu, která je do značné míry charakteristická užíváním lexikálních položek převzatých z indiánských jazyků. Ačkoliv není legislativně uznaná jako oficiální jazyk země, považuje ji za svůj mateřský jazyk naprostá většina obyvatel. Její dominantní postavení představuje hrozbu pro indiánské jazyky, zároveň však hraje důležitou roli jako symbol národní identity.

Jak vyplývá z vlastního výzkumu práce, na každodenní život v Mexiku má nepopíratelný vliv katolicismus, který je patrný jak na slavnostech a náboženských událostech, tak i v užívání každodenních frází. I přes procentuální pokles počtu katolíků v Mexiku mnoho Mexičanů považuje katolicismus za součást své identity, která se prostřednictvím rodiny a národa předává jako kulturní dědictví. Náboženských slavností se často účastní i ti, kteří se nehlásí k žádnému náboženství. Příkladem jsou Vánoce nebo velikonoční svátky.

Některé další svátky posilují hrdost a sounáležitost v zemi, zejména Den nezávislosti nebo Día de los muertos. Další svátky a slavnosti napomáhají udržovat silné pouto s rodinou a zůstat v kontaktu se členy, kteří bydlí daleko od svých příbuzných. Pro mexickou společnost je charakteristický silný smysl pro komunitu a rodinu. Koncept rodiny často přesahuje pokrevní vazby. Důležitost rodiny opakovaně vyzdvihli informátoři ve svých výpovědích.

Ukázalo se, že sounáležitost v mexické společnosti silně narušuje příjmová nerovnost a zřetelná diskriminace obyvatelů s tmavší pletí. Průzkumy ukazují, že jednotlivci s tmavší pletí mají v průměru nižší úroveň vzdělání a dostávají také nižší hodinové mzdy. Míra sociální mobility je obdobně velmi spojená s tónem pleti jedinců, neboť obyvatelé se světlejším tónem se snadněji dostanou do vyšších pozic sociálního statusu a s větší pravděpodobností si ho také udrží. V mexické společnosti se denně používají diskriminační fráze, jejichž rasistického

zbarvení si většina obyvatel není vědoma. Informátoři navíc vypověděli, že označení indián mnoho obyvatel používá jako nadávku, jelikož jsou indiáni často spojováni s obecně nežádoucími rysy. Většinou společností jsou vnímáni jako špinaví, nevzdělaní, chudí, a navíc tmavé pleti.

Jeden z důležitějších aspektů mexické kultury je hrdost obyvatel na národní kuchyni, která je často spojována s identitou země. Kromě významu pro mexické obyvatelstvo si gastronomie získala uznání i v celém světě. Rozmanitost gastronomie napříč Mexikem identifikuje každý stát a jeho regiony. Symbolem mexické kuchyně se stala tortilla, která zpravidla bývá přítomna na stole mexických rodin bez ohledu na stát nebo sociální vrstvu.

Dle zjištěných výsledků je možné konstatovat, že podstatný vliv na dnešní Mexiko má také kultura sousedního USA. To se odráží například v každodenní mluvě (fenoménu *spanglish*). Dále v postupném přejímání některých zvyklostí, tendencí a tradic jako svátek Halloween a vánoční postava Santa Clause. Také sledování amerického fotbalu a společenské události s tím spojené jsou v Mexiku na denním pořádku. Vliv je pravděpodobně spojený s nárůstem protestantů na úkor katolíků a tendencí některých rodičů volit pro své děti anglická křestní jména. Ačkoliv Mexičané přirozeně absorbují určité množství americké kultury, jsou hrdí na to, co je odlišuje. Váží si své historie, která sahá až do předkolumbovské epochy.

V poslední kapitole byl zmíněn ekonomický vliv na mexické tradice. Turismus v Mexiku, jakožto rostoucí ekonomické odvětví, má bezesporu některé pozitivní dopady na udržení a rozvoj národních tradic a zvyků. Na příkladu programu Pueblos Mágico a poptávce po Tequile byl demonstrován i opačný, negativní dopad turismu na tradice a národní identitu Mexika. Rozvoj turismu má za následek přizpůsobení mexického prostředí potřebám turistů stejně jako jsou modifikované „tradiční“ mexické produkty k uspokojení potřeb zahraničních odběratelů.

7. Zdroje

1. HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace*. Praha: Portál, 2005. ISBN 80-7367-040-2.
2. Zákon č. 110/2019 Sb., zákon o zpracování osobních údajů. In: *Zákony pro lidi* [online]. 2019 [cit. 5. 2. 2021] Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2019-110?text=110%2F2019>
3. PONOCNÁ, Petra. Koncepty mestizaje a lo mexicano a jejich souvislost s mexickým nacionalismem a svátkem Día de los Muertos. *Český lid*. 2016, 103(2). DOI: 10.21104/CL.2016.2.05. ISSN 00090794.
4. YSUNZA-OGAZÓN, Alberto. From biological diversity to cultural diversity: a proposal for rural tourism in Mexico. *WIT Transactions on Ecology and the Environment; Southampton*. 115 (1). 2008, DOI: 10.2495/ST080281. ISSN 1746-448X. Převzato z databáze ProQuest.
5. LASTRA, Yolanda. *Adoring the Saints: Fiestas in Central Mexico*. Austin: University of Texas Press, 2009. ISBN 9780292719804.
6. BAAL, Eric. *Mexico Society & Culture Complete Report: An All-Inclusive Profile Combining All of Our Society and Culture Reports*, World Trade Press, 2010. ISBN 978-1-60780-394-2.
7. HIPOLITO-DELGADO, Carlos. *Latinx Immigrants*. Denver: Springer International Publishing, 2018. DOI: 10.1007/978-3-319-95738-8_9. ISBN 978-3-319-95737-1.
8. PILCHER, Jeffrey. *Vivan los tamales!: la comida y la construcción de la identidad mexicana*. Guadalajara: CIESAS, 2001. ISBN 9685474001.
9. CHRISTIE, Maria. *Kitchenspace: Women, Fiestas, and Everyday Life in Central Mexico*. Austin: University of Texas, 2008. ISBN 9780292717947.
10. HROCH, Miroslav. Zmatky kolem nacionalismu. *AntropoWeb* [online]. 2006 [cit. 2021-03-03]. ISSN 1801-8807. Dostupné z: <http://www.antropoweb.cz/cs/zmatky-kolem-nacionalismu>
11. GELLNER, Ernest André. *Národy a nacionalismus*. Praha: Josef Hříbal, 1993. Poznání (Hříbal). ISBN 80-900892-9-1.
12. RENAN, Ernest. Co je národ? In: HROCH, Miroslav, ed. *Pohledy na národ a nacionalismus: čítanka textů*. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2003. Studijní texty (Sociologické nakladatelství). ISBN 80-86429-20-2.
13. ANDERSON, Benedict. *Představy společenství: úvahy o původu a šíření nacionalismu*. Praha: Karolinum, 2008. Limes (Karolinum). ISBN 978-80-246-1490-8.
14. TESAŘ, Filip. *Etnické konflikty*. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-097-9.

15. ERIKSEN, Thomas. *Etnicita a nacionalismus: antropologické perspektivy*. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2012. Studijní texty (Sociologické nakladatelství). ISBN 978-80-7419-053-7.
16. SOUKUP, Václav. *Antropologie: teorie člověka a kultury*. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-7367-432-8.
17. MURPHY, Robert. *Úvod do kulturní a sociální antropologie*. Praha: Sociologické nakladatelství, 1998. Studijní texty (Sociologické nakladatelství). ISBN 80-85850-53-2.
18. TONCROVÁ, Marta. *Etnokulturní tradice v současné společnosti*. Brno: Etnologický ústav AV ČR Praha – pracoviště Brno, 2007. ISBN 978-80-87112-03-8.
19. KELLER, Jan. *Úvod do sociologie*. 6. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2012. Studijní texty (Sociologické nakladatelství). ISBN 978-80-7419-102-2.
20. HROCH, Miroslav. *Národy nejsou dílem náhody: příčiny a předpoklady utváření moderních evropských národů*. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2009. Studijní texty (Sociologické nakladatelství). ISBN 978-80-7419-010-0.
21. TONCROVÁ, Marta, ed. *Vývojové proměny etnokulturní tradice*. Brno: Etnologický ústav AV ČR, 2008. ISBN 978-80-87112-11-3
22. STANDISH, Peter. *Culture and Customs of Mexico*. Westport: Greenwood press, 2004. ISBN 9780313361531.
23. PEARCE, Kenneth. *Mexico: A Traveller's History of Mexico*. Londýn: The Windrush Press, 2002. ISBN 9780304359981.
24. OPATRŇY, Josef. *Mexiko Stručná historie států*. Druhé, rozšířené vydání. Praha: Libri, 2016. ISBN 978-80-7277-548-4.
25. MERRILL, Tim. *Mexico: A Country Study*. Washington: U.S. Library of Congress, 1996. ISBN 978-0844408552.
26. SANDSTROM, Alan. Ethnic Identity and Its Attributes in a Contemporary Mexican Indian Village. In: KICZA, John. ed. *The Indian in Latin American History: Resistance, Resilience, and Acculturation*. Lanham: SR Books, 2000. ISBN 9780842028226.
27. MADDICKS, Russell. *Mexico - Culture Smart!: The Essential Guide to Customs & Culture*. London: Kuperard, 2017. ISBN 9781857338508.
28. TERBORG, Roland. The Language Situation in Mexico. *Current Issues in Language Planning*. 2008, 7(4) DOI: 10.2167/cilp109.0. Převzato z databáze Taylor & Francis.
29. STACY, Lee. *Mexico and the United States*. New York: Marshall Cavendish, 2002. ISBN 978-0761474036.

30. JACKSON, Griffin. Censo mexicano 2020. *Christianity Today* [online]. 2021 [cit. 2021-03-28]. Dostupné z: <https://www.christianitytoday.com/news/2021/mexicano-2020-censo-evangelicos-crecimiento-catolicos-es.html>
31. INEGI: *Instituto Nacional de Estadística y Geografía* [online]. 2020 [cit. 2021-03-28]. Dostupné z: <https://www.inegi.org.mx/temas/religion/>
32. CASTAÑEDA, Jorge. *Manana Forever?: Mexico and the Mexicans*. New York: Vintage books, 2012. ISBN 978-0375703942.
33. WOLF, Eric R. The Virgin of Guadalupe: A Mexican National Symbol. *The Journal of American Folklore*. 1985, 71(279), 34-39. DOI:10.1525/california/9780520223332.003.0010. Převzato z databáze JSTOR.
34. DE LA CALLE, Luis. *MEXICO: A MIDDLE CLASS SOCIETY: Poor No More, Developed Not Yet*. 2012. Washington, DC: Woodrow Wilson Center for Scholars. ISBN 9751-933549-75-0.
35. PIZ, Víctor. Estos fueron los nombres más populares del 2018 en Edomex. *El Financiero* [online]. 2019 [cit. 2021-03-28]. Dostupné z: <https://www.elfinanciero.com.mx/nacional/estos-fueron-los-nombres-mas-populares-del-2018>
36. UNDP: *Human Development Report 2020* [online]. 2020 [cit. 2021-03-28]. Dostupné z: http://www.hdr.undp.org/sites/all/themes/hdr_theme/country-notes/MEX.pdf
37. SIMO, Patrick, ed. *Social Statistics and Ethnic Diversity*. Heidelberg: Springer, 2015. ISBN 978-3319200941.
38. BARBARY, Olivier. Social inequalities and Indigenous Populations in Mexico: A plural approach. In: Patrick SIMO, ed. *Social Statistics and Ethnic Diversity*. Heidelberg: Springer, 2015. ISBN 978-3319200941
39. NAVARRETE, Federico. *México racista. Una denuncia*. Ciudad de México: Grijalbo, 2016. ISBN 978-6073143325.
40. VAZQUEZ, Raymundo. Identidad social y estereotipos por color de piel. Aspiraciones y desempeño en jóvenes mexicanos. *El Trimestre Económico*. 2018, 85(1), 53-79. DOI:10.20430/ete.v85i337.659. Převzato z databáze ProQuest.
41. INEGI: *ENCUESTA NACIONAL SOBRE DISCRIMINACIÓN (ENADIS) 2017* [online]. 2018 [cit. 2021-03-29]. Dostupné z: https://www.inegi.org.mx/contenidos/saladeprensa/boletines/2018/estsociodemo/enadis2017_08.pdf
42. NÁJAR, Alberto. 10 frases que los mexicanos usan todos los días... y no saben que son racistas. *BBC* [online]. 2016 [cit. 2021-03-29]. Dostupné z: https://www.bbc.com/mundo/noticias/2016/05/160517_mexico frases racistas cultura_an
43. GRIFFIN, Ernst C. Daily life and social customs. *Britannica* [online]. [cit. 2021-03-29]. Dostupné z: <https://www.britannica.com/place/Mexico/Daily-life-and-social-customs>

44. COPPEL, Eugenia. Ahorita te contamos por qué los mexicanos respondemos a todo con 'ahorita': *EL PAÍS: el periódico global* [online]. 2017 [cit. 2021-03-29]. Dostupné z: https://verne.elpais.com/verne/2017/05/24/mexico/1495662922_144731.html.
45. ARMENDÁRIZ CORTEZ, Javier. *Comparación Cultural: China, México, Honduras, Chile y Uruguay*. Lulu, 2017. ISBN 978-1387070121.
46. TRUELSEN, Ilka. ¡Feliz Navidad! – ¿Cómo se celebra la Navidad en México? *WMP Mexico Advisors* [online]. 2019 [cit. 2021-03-29]. Dostupné z: <https://wmp.mx/es/feliz-navidad-como-se-celebra-la-navidad-en-mexico>
47. MARTINEZ, Raquel M. *Fiesta Cristiana, Recursos para la Adoración: Resources for Worship*. Nashville: Abingdon Press, 2003. ISBN 978-0687021598.
48. HERRERA-SOBEK, María. *Celebrating Latino folklore: an encyclopedia of cultural traditions*. Santa Barbara, Calif.: ABC-CLIO, 2012. ISBN 9780313343407.
49. SOSENSKI, Susana. Santa Claus contra los Reyes Magos: influencias transnacionales en el consumo infantil en México (1950-1960). *Cuicuilco*. 2014, 21(60), 262-282. ISSN 0185-1659.
50. BERMÚDEZ, Violeta. Serenata: amor muy mexicano. *KOKOMEXICO* [online]. 2018 [cit. 2021-03-29]. Dostupné z: <http://kokomexico.com/es/serenata-amor-muy-mexicano?>
51. HOYT, Dale. Pascua: Easter Holy Week in Mexico. *Mexconnect newsletter*. 2013, 38(17). ISSN 1028-9089.
52. HOYT, Dale. Semana Santa and Pascua: a Mexican holiday. *Mexconnect newsletter*. 2007, 22(31). ISSN1028-9089.
53. MOLINA, Alicia. Qué es y cuándo se realiza la quema de Judas en México. *Cultura Colectiva* [online]. 2019 [cit. 2021-03-29]. Dostupné z: <https://culturacolectiva.com/historia/que-es-y-cuando-se-realiza-la-quema-de-judas-en-mexico>
54. LLORENTE, Sandra. Así se celebra el Día del Padre en México. *DIARIO FEMENINO* [online]. 2020 [cit. 2021-03-29]. Dostupné z: <https://www.diariofemenino.com/articulos/familia/ninos/asi-se-celebra-el-dia-del-padre-en-mexico/>
55. BRADY, HEATHER. Mexico's Independence Day marks the beginning of a decade-long revolution. *National Geographic* [online]. 2018 [cit. 2021-03-29]. Dostupné z: <https://www.nationalgeographic.com/culture/article/mexico-independence-day-confusion-cinco-de-mayo>
56. MORLOCK, Rachael. *The People and Culture of Mexico*. New York: Rosen Publishing Group, 2017. ISBN 9781508163107
57. BARNER, Bob a Teresa MLAWER. *The Day of the Dead: El Día de los Muertos*. New York: Holiday House, 2019. ISBN 9780823444619.

58. ESTRADA, Augustin. Las fiestas indígenas dedicadas a los muertos. *UNESCO* [online]. 2008 [cit. 2020-03-07]. Dostupné z: <https://ich.unesco.org/es/RL/las-fiestas-indigenas-dedicadas-a-los-muertos-0005>
59. INALI: *Instituto Nacional de Lenguas Indígenas*. FIESTA DEL DÍA DE MUERTOS, PATRIMONIO CULTURAL INMATERIAL DE LA HUMANIDAD. [online]. 2018 [cit. 2020-03-08]. Dostupné z: <https://www.inali.gob.mx/es/comunicados/682-2018-10-31-18-10-36.html>
60. CARMICHAEL, Elizabeth. *The Skeleton at the Feast: The Day of the Dead in Mexico*. Austin: University of Texas Press, 1992. ISBN 978-0292776586.
61. KALKUSOVÁ, Tereza. *Mexický svátek Día de Muertos: vývoj a jeho percepce pohledem mexické identity*. Diplomová práce. Praha. 2017. Univerzita Karlova. Filozofická fakulta.
62. DE SUREMAIN, Charles-Édouard. Coco, l'« enfant du patrimoine » ? Sur la représentation de la fête des morts au Mexique à partir d'un « dessin animé patrimonial. *AnthropoChildren*. 2018, 8(8). DOI: 10.25518/2034-8517.3135. Přejato z databáze ResearchGate.
63. PHILLIPS, Wendy E. The Quinceañera: Ritual Roots Transcending Borders. *Dialogo*. 2005, 9(1), 42-43. ISSN 1090-4972.
64. GARCÍA, Samuel. Super Bowl, una tradición norteamericana adquirida en México. *Arena Pública* [online]. 2019 [cit. 2021-03-29]. Dostupné z: <https://www.arenapublica.com/cultura/super-bowl-una-tradicion-norteamericana-adquirida-en-mexico>
65. LÓPEZ, Gladys. Los espacios de la cocina mexicana al albor del siglo xx. La creación alquímica de olores, sabores y texturas. *Editorial Pontificia Universidad Javeriana*. Bogotá, 2012, 25(1), 36-49. ISSN 1657-9763.
66. PILCHER, Jeffrey. *Planet Taco : A Global History of Mexican Food*. New York: Oxford University Press , 2012. ISBN 9780199740062.
67. PILCHER, Jeffrey. Introduction to Forum, Mole Poblano: New approaches to Mexico's national dish. *Food, Culture & Society*. 2018, 21(5), 597-599. DOI: 10.1080/15528014.2018.1516402. Přejato z databáze Taylor & Francis.
68. AGUILAR-RODRÍGUEZ, Sandra. Mole and mestizaje: race and national identity in twentieth-century Mexico. *Food, Culture & Society*. 2018, 21(5), 600-617. DOI: 10.1080/15528014.2018.1516403. Přejato z databáze Taylor & Francis.
69. SARITA GAYTÁN, Marie. *¡Tequila! : Distilling the Spirit of Mexico*. Stanford: Stanford University Press, 2014. ISBN 9780804788076.
70. CIA: *THE WORLD FACTBOOK: Mexico* [online]. 2021 [cit. 2021-03-30]. Dostupné z: <https://www.cia.gov/the-world-factbook/countries/mexico/#economy>

71. KOSE, Ayhan. How Has NAFTA Affected the Mexican Economy? Review and Evidence. *International Monetary Fund: IMF Working Paper* [online]. 2004 [cit. 2021-03-30]. Dostupné z: <https://www.imf.org/external/pubs/ft/wp/2004/wp0459.pdf>
72. WORLD TRAVEL & TOURISM COUNCIL. *MEXICO: 2020 ANNUAL RESEARCH* [online]. 2020 [cit. 2021-03-30]. Dostupné z: <https://wttc.org/Research/Economic-Impact>
73. ROMERO, JOSE. El valor de la cultura para la economía mexicana y los desafíos por venir en este sector. *Ruiz-Healy Times* [online]. 2020 [cit. 2021-03-30]. Dostupné z: <https://ruizhealytimes.com/economia-y-negocios/el-valor-de-la-cultura-para-la-economia-mexicana-y-los-desafios-por-venir-en-este-sector/>
74. TORRUCO, Miguel. Pueblos Mágicos de México. *Gobierno de México: Secretaría de Turismo* [online]. 2020 [cit. 2021-03-30]. Dostupné z: <https://www.gob.mx/sectur/articulos/pueblos-magicos-206528>
75. GÓMEZ-CUEVAS, Karla. Originalidad del tequila como símbolo de identidad mexicana. Percepción del turista-consumidor a partir de su exportación. *RIVAR*. 7(21). ISSN 0719-4994. DOI:10.35588/rivar.v7i21.4638. Přejvzato z databáze ProQuest.

8. Seznam obrázků a tabulek

8.1 Obrázky

- Obr. 1 Výskyt indiánských jazyků v Mexiku. Zdroj: HINGAROVÁ, ed. *Mexiko: 200 let nezávislosti*. Červený Kostelec: Pavel Mervart, 2010. ISBN 978-80-87378-48-9.
- Obr. 2 Sousoší na hoře Tepeyac. Vlastní zdroj, 2018.
- Obr. 3 Procentuální rozdělení populace ve věku 18 až 59 let podle úrovně vzdělání podle tónu pleti. Zdroj: INEGI. Encuesta Nacional sobre Discriminación 2017. Dostupné z: https://www.inegi.org.mx/contenidos/saladeprensa/boletines/2018/estsociodem/enadis2017_08.pdf
- Obr. 4 a 5 Rosca de Reyes. Vlastní zdroj, 2019.
- Obr. 6 Chile en nogada. Vlastní zdroj, 2019.
- Obr. 7 a 8 Domácí ofrendy. Vlastní zdroj, 2018.
- Obr. 9 a 10 Ofrenda v nákupním domě a na ulici. Vlastní zdroj, 2018
- Obr. 11 Lidé v přestrojení za Catriny. Vlastní zdroj, 2018.
- Obr. 12 a 13 Figury La Catrina. Vlastní zdroj, 2018.
- Obr. 14 a 15 Průvod Gran desfile de Día de Muertos. Vlastní zdroj, 2018.
- Obr. 16 Oslava Quinceaños. Vlastní zdroj, 2019.
- Obr. 17 a 18 Pokrmy obsahující tortillu. Enfrijoladas a Tacos al pastor. Vlastní zdroj, 2019.
- Obr. 19 Mole s rýží. Vlastní zdroj, 2019.
- Obr. 20 Opracovávání agáve pro výrobu tequily ve státě Jalisco. Vlastní zdroj, 2018.
- Obr. 21 Tradiční mexické výrobky. Vlastní zdroj, 2018

8.2 Tabulky

Tabulka č.1, Seznam informátorů, vlastní zpracování

9. Bibliografie

9.1 Informátoři

- José
- Cesar
- Carlos
- Karen
- Mauro
- Merced
- Gilberto
- Jorge
- Alejandra
- Noé
- Abigail
- Guadalupe.

9.2 Abecední řazení zdrojů

- AGUILAR-RODRÍGUEZ, Sandra. Mole and mestizaje: race and national identity in twentieth-century Mexico. *Food, Culture & Society*. 2018, 21(5), 600-617. DOI: 10.1080/15528014.2018.1516403. Převzato z databáze Taylor & Francis
- ANDERSON, Benedict. *Představy společnosti: úvahy o původu a šíření nacionalismu*. Praha: Karolinum, 2008. Limes (Karolinum). ISBN 978-80-246-1490-8.
- ARMENDÁRIZ CORTEZ, Javier. *Comparación Cultural: China, México, Honduras, Chile y Uruguay*. Lulu, 2017. ISBN 978-1387070121.
- BAAL, Eric. *Mexico Society & Culture Complete Report: An All-Inclusive Profile Combining All of Our Society and Culture Reports*, World Trade Press. 2010. ISBN 978-1-60780-394-2.
- BARBARY, Olivier. Social inequalities and Indigenous Populations in Mexico: A plural approach. In: Patrick SIMO, ed. *Social Statistics and Ethnic Diversity*. Heidelberg: Springer, 2015. ISBN 978-3319200941.
- BARNER, Bob a Teresa MLAWER. *The Day of the Dead: El Día de los Muertos*. New York: Holiday House, 2019. ISBN 9780823444619.
- BERMÚDEZ, Violeta. Serenata: amor muy mexicano. *KOKOMEXICO* [online]. 2018 [cit. 2021-03-29]. Dostupné z: <http://kokomexico.com/es/serenata-amor-muy-mexicano?>
- BRADY, HEATHER. Mexico's Independence Day marks the beginning of a decade-long revolution. *National Geographic* [online]. 2018 [cit. 2021-03-29]. Dostupné z:

<https://www.nationalgeographic.com/culture/article/mexico-independence-day-confusion-cinco-de-mayo>

- CARMICHAEL, Elizabeth. *The Skeleton at the Feast: The Day of the Dead in Mexico*. Austin: University of Texas Press, 1992. ISBN 978-0292776586.
- CASTAÑEDA, Jorge G. *Manana Forever?: Mexico and the Mexicans*. New York: Vintage books, 2012. ISBN 978-0375703942.
- CIA: *THE WORLD FACTBOOK: Mexico* [online]. 2021 [cit. 2021-03-30]. Dostupné z: <https://www.cia.gov/the-world-factbook/countries/mexico/#economy>
- COPPEL, Eugenia. Ahorita te contamos por qué los mexicanos respondemos a todo con 'ahorita': *EL PAÍS: el periódico global* [online]. 2017 [cit. 2021-03-29]. Dostupné z: https://verne.elpais.com/verne/2017/05/24/mexico/1495662922_144731.html.
- DE LA CALLE, Luis. *MEXICO: A MIDDLE CLASS SOCIETY: Poor No More, Developed Not Yet*. 2012. Washington, DC: Woodrow Wilson Center for Scholars. ISBN 9751-933549-75-0.
- DE SUREMAIN, Charles-Édouard. Coco, l'« enfant du patrimoine » ? Sur la représentation de la fête des morts au Mexique à partir d'un « dessin animé patrimonial. *AnthropoChildren*. 2018, 8(8). DOI: 10.25518/2034-8517.3135. Přejato z databáze ResearchGate.
- ERIKSEN, Thomas. *Etnicita a nacionalismus: antropologické perspektivy*. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2012. Studijní texty (Sociologické nakladatelství). ISBN 978-80-7419-053-7.
- ESTRADA, Augustin. Las fiestas indígenas dedicadas a los muertos. UNESCO [online]. 2008 [cit. 2020-03-07]. Dostupné z: <https://ich.unesco.org/es/RL/las-fiestas-indigenas-dedicadas-a-los-muertos-0005>
- GARCÍA, Samuel. Super Bowl, una tradición norteamericana adquirida en México. *Arena Pública* [online]. 2019 [cit. 2021-03-29]. Dostupné z: <https://www.arenapublica.com/cultura/super-bowl-una-tradicion-norteamericana-adquirida-en-mexico>
- GELLNER, Ernest André. *Národy a nacionalismus*. Praha: Josef Hříbal, 1993. Poznání (Hříbal). ISBN 80-900892-9-1.
- GÓMEZ-CUEVAS, Karla. Originalidad del tequila como símbolo de identidad mexicana. Percepción del turista-consumidor a partir de su exportación. *RIVAR*. 7(21). ISSN 0719-4994. DOI: doi:10.35588/rivar.v7i21.4638
- GRIFFIN, Ernst C. Daily life and social customs. *Britannica* [online]. [cit. 2021-03-29]. Dostupné z: <https://www.britannica.com/place/Mexico/Daily-life-and-social-customs>
- HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace*. Praha: Portál, 2005. ISBN 80-7367-040-2.
- HERRERA-SOBEK, María. *Celebrating Latino folklore: an encyclopedia of cultural traditions*. Santa Barbara, Calif.: ABC-CLIO, 2012. ISBN 9780313343407.

- HIPOLITO-DELGADO, Carlos. *Latinx Immigrants*. Denver: Springer International Publishing, 2018. DOI: 10.1007/978-3-319-95738-8_9. ISBN 978-3-319-95737-1.
- HOYT, Dale. Pascua: Easter Holy Week in Mexico. *Mexconnect newsletter*. 2013, 38(17). ISSN 1028-9089.
- HOYT, Dale. Semana Santa and Pascua: a Mexican holiday. *Mexconnect newsletter*. 2007, 22(31). ISSN1028-9089.
- HROCH, Miroslav, ed. *Pohledy na národ a nacionalismus: čítanka textů*. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2003. Studijní texty (Sociologické nakladatelství). ISBN 80-86429-20-2.
- HROCH, Miroslav. *Národy nejsou dílem náhody: příčiny a předpoklady utváření moderních evropských národů*. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2009. Studijní texty (Sociologické nakladatelství). ISBN 978-80-7419-010-0.
- HROCH, Miroslav. Zmatky kolem nacionalismu. *AntropoWeb*, [online]. 2006 [cit. 2021-03-03]. ISSN 1801-8807. Dostupné z: <http://www.antropoweb.cz/cs/zmatky-kolem-nacionalismu>
- CHRISTIE, Maria. *Kitchenspace: Women, Fiestas, and Everyday Life in Central Mexico*. Austin: University of Texas, 2008. ISBN 9780292717947.
- INALI: Instituto Nacional de Lenguas Indígenas. FIESTA DEL DÍA DE MUERTOS, PATRIMONIO CULTURAL INMATERIAL DE LA HUMANIDAD. [online]. 2018 [cit. 2020-03-08]. Dostupné z: <https://www.inali.gob.mx/es/comunicados/682-2018-10-31-18-10-36.html>
- INEGI: *ENCUESTA NACIONAL SOBRE DISCRIMINACIÓN (ENADIS) 2017* [online]. 2018 [cit. 2021-03-29]. Dostupné z: https://www.inegi.org.mx/contenidos/saladeprensa/boletines/2018/estsociodemo/enadis2017_08.pdf
- INEGI: *Instituto Nacional de Estadística y Geografía* [online]. 2020 [cit. 2021-03-28]. Dostupné z: <https://www.inegi.org.mx/temas/religion/>
- JACKSON, Griffin Paul. Censo mexicano 2020. *Christianity Today* [online]. 2021 [cit. 2021-03-28]. Dostupné z: <https://www.christianitytoday.com/news/2021/mexicano-2020-censo-evangelicos-crecimiento-catolicos-es.html>
- KALKUSOVÁ, Tereza. *Mexický svátek Día de Muertos: vývoj a jeho percepce pohledem mexické identity*. Diplomová práce. Praha. 2017. Univerzita Karlova. Filozofická fakulta.
- KELLER, Jan. *Úvod do sociologie*. 6. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2012. Studijní texty (Sociologické nakladatelství). ISBN 978-80-7419-102-2.
- KOSE, Ayhan. How Has NAFTA Affected the Mexican Economy? Review and Evidence. *International Monetary Fund: IMF Working Paper* [online]. 2004 [cit. 2021-03-30]. Dostupné z: <https://www.imf.org/external/pubs/ft/wp/2004/wp0459.pdf>

- LASTRA, Yolanda. *Adoring the Saints: Fiestas in Central Mexico*. Austin: University of Texas Press, 2009. ISBN 9780292719804.
- LLORENTE, Sandra. Así se celebra el Día del Padre en México. *DIARIO FEMENINO* [online]. 2020 [cit. 2021-03-29]. Dostupné z: <https://www.diariofemenino.com/articulos/familia/ninos/asi-se-celebra-el-dia-del-padre-en-mexico/>
- LÓPEZ, Gladys. Los espacios de la cocina mexicana al albor del siglo xx. La creación alquímica de olores, sabores y texturas. *Editorial Pontificia Universidad Javeriana*. Bogotá, 2012, 25(1), 36-49. ISSN 1657-9763.
- MADDICKS, Russell. *Mexico - Culture Smart! The Essential Guide to Customs & Culture*. London: Kuperard, 2017. ISBN 9781857338508.
- MARTINEZ, Raquel M. *Fiesta Cristiana, Recursos para la Adoración: Resources for Worship*. Nashville: Abingdon Press, 2003. ISBN 978-0687021598.
- MERRILL, Tim. *Mexico: A Country Study*. Washington: U.S. Library of Congress, 1996. ISBN 978-0844408552.
- MOLINA, Alicia. Qué es y cuándo se realiza la quema de Judas en México. *Cultura Colectiva* [online]. 2019 [cit. 2021-03-29]. Dostupné z: <https://culturacolectiva.com/historia/que-es-y-cuando-se-realiza-la-quema-de-judas-en-mexico>
- MORLOCK, Rachael. *The People and Culture of Mexico*. New York: Rosen Publishing Group, 2017. ISBN 9781508163107
- MURPHY, Robert. *Úvod do kulturní a sociální antropologie*. Praha: Sociologické nakladatelství, 1998. Studijní texty (Sociologické nakladatelství). ISBN 80-85850-53-2.
- NÁJAR, Alberto. 10 frases que los mexicanos usan todos los días... y no saben que son racistas. *BBC* [online]. 2016 [cit. 2021-03-29]. Dostupné z: https://www.bbc.com/mundo/noticias/2016/05/160517_mexico_frases_racistas_cultura_an
- NAVARRETE, Federico. *México racista. Una denuncia*. Ciudad de México: Grijalbo, 2016. ISBN 978-6073143325.
- OPATRŇY, Josef. *Mexiko. Stručná historie států*. Druhé, rozšířené vydání. Praha: Libri, 2016. ISBN 978-80-7277-548-4.
- PEARCE, Kenneth. *Mexico: A Traveller's History of Mexico*. Londýn: The Windrush Press, 2002. ISBN 9780304359981.
- PHILLIPS, Wendy E. The Quinceañera: Ritual Roots Transcending Borders. *Dialogo*. 2005, 9(1), 42-43. ISSN 1090-4972.
- PILCHER, Jeffrey. Introduction to Forum, Mole Poblano: New approaches to Mexico's national dish. *Food, Culture & Society*. 2018, 21(5), 597-599. DOI: 10.1080/15528014.2018.1516402. Převzato z databáze Taylor & Francis.

- PILCHER, Jeffrey. *Planet Taco : A Global History of Mexican Food*. New York: Oxford University Press , 2012. ISBN 9780199740062.
- PILCHER, Jeffrey. *Vivan los tamales!: la comida y la construcción de la identidad mexicana*. Guadalajara: CIESAS, 2001. ISBN 9685474001.
- PIZ, Víctor. Estos fueron los nombres más populares del 2018 en Edomex. *El Financiero* [online]. 2019 [cit. 2021-03-28]. Dostupné z: <https://www.elfinanciero.com.mx/nacional/estos-fueron-los-nombres-mas-populares-del-2018>
- PONOCNÁ, Petra. Koncepty mestizaje a lo mexicano a jejich souvislost s mexickým nacionalismem a svátkem Día de los Muertos. *Český lid*. 2016, 103(2). DOI: 10.21104/CL.2016.2.05. ISSN 00090794.
- ROMERO, JOSE. El valor de la cultura para la economía mexicana y los desafíos por venir en este sector. *Ruiz-Healy Times* [online]. 2020 [cit. 2021-03-30]. Dostupné z: <https://ruizhealytimes.com/economia-y-negocios/el-valor-de-la-cultura-para-la-economia-mexicana-y-los-desafios-por-venir-en-este-sector/>
- SANDSTROM, Alan. Ethnic Identity and Its Attributes in a Contemporary Mexican Indian Village. In: KICZA, John. ed. *The Indian in Latin American History: Resistance, Resilience, and Acculturation*. Lanham: SR Books, 2000. ISBN 9780842028226.
- SARITA GAYTÁN, Marie. *¡Tequila! : Distilling the Spirit of Mexico*. Stanford: Stanford University Press, 2014. ISBN 9780804788076.
- SIMO, Patrick, ed. *Social Statistics and Ethnic Diversity*. Heidelberg: Springer, 2015. ISBN 978-3319200941.
- SOSENSKI, Susana. Santa Claus contra los Reyes Magos: influencias transnacionales en el consumo infantil en México (1950-1960). *Cuicuilco*. 2014, 21(60), 262-282. ISSN 0185-1659.
- SOUKUP, Václav. *Antropologie: teorie člověka a kultury*. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-7367-432-8.
- STACY, Lee. *Mexico and the United States*. New York: Marshall Cavendish, 2002. ISBN 978-0761474036.
- STANDISH, Peter. *Culture and Customs of Mexico*. Westport: Greenwood press, 2004. ISBN 9780313361531.
- TERBORG, Roland. The Language Situation in Mexico. *Current Issues in Language Planning*. 2008, 7(4) DOI: 10.2167/cilp109.0. Převzato z databáze Taylor & Francis.
- TESAŘ, Filip. *Etnické konflikty*. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-097-9.
- TONCROVÁ, Marta, ed. *Vývojové proměny etnokulturní tradice*. Brno: Etnologický ústav AV ČR, 2008. ISBN 978-80-87112-11-3

- TONCROVÁ, Marta. *Etnokulturní tradice v současné společnosti*. Brno: Etnologický ústav AV ČR Praha – pracoviště Brno, 2007. ISBN 978-80-87112-03-8.
- TORRUCO, Miguel. Pueblos Mágicos de México. *Gobierno de México: Secretaría de Turismo* [online]. 2020 [cit. 2021-03-30]. Dostupné z: <https://www.gob.mx/sectur/articulos/pueblos-magicos-206528>
- TRUELSEN, Ilka. ¡Feliz Navidad! – ¿Cómo se celebra la Navidad en México? *WMP Mexico Advisors* [online]. 2019 [cit. 2021-03-29]. Dostupné z: <https://wmp.mx/es/feliz-navidad-como-se-celebra-la-navidad-en-mexico>
- UNDP: *Human Development Report 2020* [online]. 2020 [cit. 2021-03-28]. Dostupné z: http://www.hdr.undp.org/sites/all/themes/hdr_theme/country-notes/MEX.pdf
- VAZQUEZ, Raymundo. Identidad social y estereotipos por color de piel. Aspiraciones y desempeño en jóvenes mexicanos. *El Trimestre Económico*. 2018, 85(1), 53-79. DOI:10.20430/ete.v85i337.659. Převzato z databáze ProQuest.
- WOLF, Eric R. The Virgin of Guadalupe: A Mexican National Symbol. *The Journal of American Folklore*. 1985, 71(279), 34-39. DOI:10.1525/california/9780520223332.003.0010. Převzato z databáze JSTOR.
- WORLD TRAVEL & TOURISM COUNCIL. *MEXICO: 2020 ANNUAL RESEARCH* [online]. 2020 [cit. 2021-03-30]. Dostupné z: <https://wttc.org/Research/Economic-Impact>
- YSUNZA-OGAZÓN, Alberto. From biological diversity to cultural diversity: a proposal for rural tourism in Mexico. *WIT Transactions on Ecology and the Environment; Southampton*. 115 (1). 2008, DOI: 10.2495/ST080281. ISSN 1746-448X. Převzato z databáze ProQuest.
- Zákon č. 110/2019 Sb., zákon o zpracování osobních údajů. In: *Zákony pro lidi* [online]. 2019 [cit. 5. 2. 2021] Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2019-110?text=110%2F2019>